

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK VE FİNANS ANABİLİM DALI

**FİNANSAL GELİŞME İLE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ: FİNANSAL
KUZNETS EĞRİSİ HİPOTEZİNİN SINANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Gülşah GÜLER

Niğde
Aralık, 2023

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK VE FİNANS ANABİLİM DALI

FİNANSAL GELİŞME İLE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ: FİNANSAL
KUZNETS EĞRİSİ HİPOTEZİNİN SINANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Gülşah GÜLER

Danışman : Dr. Öğretim Üyesi Gürçem ÖZAYTÜRK
Üye : Doç. Dr. Özkan HAYKIR
Üye : Dr. Öğretim Üyesi Süreyya YILMAZ ÖZEKENCİ

Niğde
Aralık, 2023

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**FİNANSAL GELİŞME İLE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ: FİNANSAL KUZNETS EĞRİSİ HİPOTEZİNİN SINANMASI**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandığım kaynaklara, kullanıldıkları yerlerde atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.
.../12/2023

Gülşah GÜLER

ÖN SÖZ

Gelir dağılımında adaletin sağlanması sosyal ve siyasi açıdan gitgide önem arz eden bir konu haline gelmektedir. Gelir eşitsizliklerini azaltmak adına birçok adım atılmaktadır. Söz konusu adımlar atılırken finansal sistemin gelişmişlik düzeyi, finansal sektörün gelir gruplarına bütün olarak hitap eden ürünler ortaya koyup koymadığı araştırılmalıdır. Bu çalışmada gelir eşitsizliği ve finansal gelişme kavramları Finansal Kuznets Hipotezi altında incelenecektir.

Tez çalışmamın hazırlanmasına birçok kişi katkı sağlamıştır. İlk olarak konu seçimimden sonuçlanmasına dek tez yazım süreçlerimin tümünde katkılarını esirgemeyen ve yüksek lisans eğitimim boyunca motive edip yol göstericim olan saygıdeğer tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Gürçem ÖZAYTÜRK'e teşekkürü borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini üzerimden hiç eksik etmeyen babam Nevzat KARABAŞ'a, emeğini üzerimden bir an olsun çekmeyen annem Birgül KARABAŞ'a, beni motive ederek yol katetmeme yardımcı olan kız kardeşlerim Nazlıcan DUÇE ve Dilara KARABAŞ'a, desteklerini ve yanımda oluşlarını hep hissettiren kayınpederim Fevzi GÜLER ve kayınvalidem Sevda GÜLER'e teşekkür ederim.

Bu tezi, yüksek lisans eğitimim dahil olmak üzere hayatımın her anında sevgisi ve anlayışı ile en büyük destekçim olan sevgili eşim Berkay GÜLER'e ve hayatımı anlamlandıran oğlum Atlas GÜLER'e, ithaf ediyorum.

Gülşah GÜLER

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**FİNANSAL GELİŞME İLE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ: FİNANSAL
KUZNETS EĞRİSİ HİPOTEZİNİN SINANMASI**

GÜLER, Gülşah
Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı
Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Gürçem ÖZAYTÜRK
Aralık 2023, 72 sayfa

Fon arz ve talep eden kesimleri bir araya getirerek ekonomik büyüme için kritik bir araç olarak tanımlanan finansal sektör, beşeri ve fiziksel yatırımları arttırmada vurgulanması gereken kilit bir unsurdur. Ancak, finansal sektör gelişimi aynı zamanda gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyebilmekte ve bu etkiler de zaman içinde değişiklik gösterebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, ülkelerin finansal sistemlerinin geliştirilmesi için politikaların uygulanması büyük önem taşırken, aynı zamanda gelir dağılımında adaletin de gözetilmesi gerekmektedir.

Kuznets'in ekonomik birimler arasındaki gelir dağılımı farklılıklarını açıklayan Kuznets Hipotezi, ekonomik büyümenin başlangıç aşamalarında gelir eşitsizliğinin arttığını, belirli bir büyüme noktasından sonra ise azaldığını belirtmektedir. Ekonomik büyümenin başlangıç aşamalarında gelir eşitsizliği söz konusudur, çünkü kaynaklar ve gelir dağılımı henüz karmaşık bir ekonomik yapının içindedir. Ekonomik büyüme orta aşamaya ulaştığında tasarruf oranları artar, ancak aynı zamanda gelir eşitsizliği de artar. Ekonomik büyüme devam ettikçe finansal piyasalara toplumun geniş kesimlerinden katılım olur ve bu süreçte gelir eşitsizliği azalır.

Ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliğini ele alan Kuznets Hipotezini finansal piyasa gelişimine uyarlayan Greenwood ve Jovanic (1990), Finansal Kuznets Hipotezini geliştirmişlerdir. Finansal Kuznets Hipotezine göre finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında 'ters U' şeklinde bir ilişki bulunmaktadır. Bunun nedeni, finansal gelişmenin başlangıç aşamalarında gelir eşitsizliğinin artması, belirli bir eşikten sonra ise gelir eşitsizliğinin azalmasıdır. Finansal gelişmenin başlangıç aşamalarında finansal altyapı yetersizlikleri, bilgi asimetrisi ve finansal sisteme dahil olma maliyeti, finansal gelişmelerden yalnızca belirli bir gelir seviyesinin üzerinde olanların yararlanabilmesine imkan tanımakta ve bu durum gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmaktadır. Finansal gelişme belirli bir eşik değerin üstüne çıktığında ise finansal erişebilirliğin getirisi olarak girişimcilik faaliyetlerinin ve finansal ürün

çeşitliliğinin artması, buna karşın finansal piyasa aksaklıklarının ve kredi kısıtlamalarının azalması finansal gelişmelerden toplumun her kesiminin faydalanmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla gelir eşitsizliği azalmaya başlar.

Bu çalışmanın amacı finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiden hareketle, Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin OECD ülkeleri için geçerliliğini sınamaktır. Çalışmanın amacı doğrultusunda gelir eşitsizliğinin göstergesi olarak gini endeksi ile bağımsız değişken olarak finansal gelişmenin göstergesi olan M2 para arzı, Finansal Kuznets Eğrisinin seyrini görebilmek amacıyla M2 para arzının karesi, kontrol değişkenler olarak ise kamu harcamaları, GSYİH büyüme oranı ve nüfusun büyüme oranı değişkenleri kullanılarak, 2002-2019 yılları arası yıllık verilere Esnek Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular, çalışmada ele alınan OECD ülkelerinde finansal gelişmenin ilk aşamalarında gelir eşitsizliğinin azaldığını, fakat belirli bir eşik düzey aşıldıktan sonra gelir eşitsizliğinin arttığını göstermektedir. Buna göre finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında 'U' şeklinde bir ilişkiden söz edilmektedir. Ayrıca GSYİH büyüme oranı ve kamu harcamalarının gelir eşitsizliği üzerinde azaltıcı, nüfusun büyüme oranının ise arttırıcı etkisi görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Finansal gelişme, gelir dağılımı, panel veri analizi.

**ABSTRACT
MASTER THESIS**

**THE RELATIONSHIP BETWEEN FINANCIAL DEVELOPMENT AND
INCOME INEQUALITY: TESTING THE FINANCIAL KUZNETS CURVE
HYPOTHESIS**

GÜLER, Gülşah
Department of Banking and Finance
Advisor: Dr. Faculty Member Gürçem ÖZAYTÜRK
December 2023, 72 pages

The financial sector, defined as a critical tool for economic growth by bringing together fund supply and demand segments, is a key element that should be emphasized in increasing human and physical investments. However, financial sector development can also affect income inequality, and these effects may change over time. From this perspective, while the implementation of policies is of great importance for the development of countries' financial systems, justice in income distribution must also be observed.

Kuznets Hypothesis, which explains the differences in income distribution between economic units, states that income inequality increases in the initial stages of economic growth and decreases after a certain growth point. Income inequality exists in the initial stages of economic growth because resources and income distribution are still within a complex economic structure. As economic growth reaches the middle stage, savings rates increase, but income inequality also increases. As economic growth continues, large segments of society participate in financial markets and income inequality decreases in the process.

Greenwood and Jovanic (1990), who adapted the Kuznets Hypothesis, which deals with economic growth and income inequality, to financial market development, developed the Financial Kuznets Hypothesis. According to the Financial Kuznets Hypothesis, there is an 'inverted U' shaped relationship between financial development and income inequality. This is because income inequality increases in the initial stages of financial development, and after a certain threshold, income inequality decreases. In the initial stages of financial development, financial infrastructure inadequacies, information asymmetry and the cost of inclusion in the financial system allow only those above a certain income level to benefit from

financial developments, and this causes income inequality to increase. When financial development exceeds a certain threshold value, entrepreneurial activities and financial product diversity increase as a result of financial accessibility, while financial market disruptions and credit restrictions decrease, allowing every segment of society to benefit from financial developments. Therefore, income inequality begins to decrease.

The aim of this study is to test the validity of the Financial Kuznets Curve hypothesis for OECD countries, based on the relationship between financial development and income inequality. For the purpose of the study, the Flexible Generalized Least Squares Method was applied to annual data between 2002 and 2019, using the the Gini index as an indicator of income inequality, the M2 money supply as an indicator of financial development as an independent variable, the square of the M2 money supply in order to see the course of the Financial Kuznets Curve, and public expenditures, GDP growth rate and population growth rate as control variables. The findings show that income inequality decreases in the early stages of financial development in the OECD countries covered in the study, but after a certain threshold level is exceeded, income inequality increases. Accordingly, there is a 'U' shaped relationship between financial development and income inequality. In addition, the GDP growth rate and public expenditures have a decreasing effect on income inequality, while the population growth rate has an increasing effect.

Keywords: Financial development, income distribution, panel data analysis.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı.....	2
1.2. Çalışmanın Önemi	3
1.3. Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	3
1.4. Araştırma Planı	4

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI KAVRAMI, TÜRLERİ VE ÖLÇÜMÜ

2.1. Gelir Dağılımı Kavramı	6
2.2. Gelir Dağılımı Türleri.....	7
2.2.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı.....	8
2.2.2. Bireysel Gelir Dağılımı	9
2.2.3. Bölgesel Gelir Dağılımı	9
2.2.4. Sektörel Gelir Dağılımı	10
2.3. Gelir Dağılımının Ölçülmesinde Kullanılan Önemli Ölçütler.....	11
2.3.1. Yüzdeler Dilimleme Yöntemi	12
2.3.2. Lorenz Eğrisi	12
2.3.3. Gini Katsayısı.....	13

2.3.4. Yoksulluk Oranı	15
2.3.5. Dalton Ölçütü	15
2.3.6. Atkinson Eşitsizlik Ölçütü	16
2.3.7. Pareto Katsayısı.....	16
2.4. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler	17
2.4.1. Ekonomik Büyüme.....	17
2.4.2. Devletin Rolü	19
2.4.3. İşgücü Piyasalarının Durumu	20
2.4.4. Teknolojik Gelişmeler.....	20
2.4.5. Küreselleşme ve Finansal Serbestleşme Politikaları	21
2.4.6. Enflasyon Oranı.....	21
2.4.7. Nüfus Oranı	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL SEKTÖR VE GELİR DAĞILIMI İLİŞKİSİ

3.1. Finansal Sistem Nedir?	23
3.2. Finansal Sektör Gelişimi.....	23
3.3. Finansal Gelişimin Ölçülmesi	25
3.4. Finansal Gelişimin Ülke Ekonomileri İçin Önemi.....	26
3.5. Finansal Gelişme ve Gelir Dağılımı İlişkisi.....	28
3.6. Kuznets Hipotezi.....	29
3.6.1. Çevresel Kuznets Hipotezi	34
3.6.2. Finansal Kuznets Hipotezi	35
3.7. Finansal Gelişme ve Gelir Dağılımı İlişkisi Üzerine Literatür Özeti	38

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FINANSAL GELİŞME VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ: FINANSAL KUZNETS HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİ ÜZERİNE KANTİTATİF BİR ANALİZ

4.1. Araştırmanın Konusu	45
4.2. Veri Seti ve Model	45
4.3. Tanımlayıcı İstatistikler	46
4.4. Metodoloji.....	47
4.4.1. Panel Veri Analizi Özellikleri	47
4.4.2. Panel Veri Modellerinin Tahmin Yöntemleri Arasında Tercihler ve Önsel Testler.....	49
4.4.2.1. Birim ve Zaman Etkiler Testi	49
4.4.2.2. Tesadüfi Etkiler Testi (Lagrange Çarpanı (LM) Testi)).....	50
4.4.2.3. Hausman Testi	51
4.4.3. Panel Veri Modellerinde Varsayımdan Sapmalar ve Testleri.....	51
4.4.3.1. Heteroskedasite.....	52
4.4.3.2. Otokorelasyon.....	52
4.4.3.3. Birimler Arası Yatay Kesit Bağımlılığı.....	53
4.4.4. Ampirik Bulgular	54
SONUÇ.....	57
KAYNAKÇA.....	60
ÖZ GEÇMİŞ.....	72

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı Bilgiler.....	46
Tablo 2. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler	47
Tablo 3. F Testi, Breusch Pagan LM Testi ve Hausman Testi Sonuçları	54
Tablo 4. Varsayımlardan sapmaların hesaplanması	55
Tablo 5. Esnek Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Lorenz eğrisi.....	13
Şekil 2. 2002-2019 Yılları Arası Dönemde OECD Ülkelerine Ait Gini Endeksi	14
Şekil 3: Kuznets Eğrisi	30
Şekil 4: Çevresel Kuznets Eğrisi	34
Şekil 5. Finansal Kuznets Eğrisi.....	36

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ARDL	: Otoregresif Dağıtılmış Gecikmeler
DOLS	: Dinamik En Küçük Kareler
ECM	: Sermaye Piyasaları
GFDD	: Küresel Finansal Gelişme Veritabanı
GMM	: Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IFS	: Uluslararası Finansal İstatistikleri
IMF	: Uluslararası Para Fonu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
SGMM	: Sistem Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
vb	: ve benzeri
vd	: ve diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin etkisiyle, ekonomi biliminin ana problemlerinden biri ve üzerinde çokça çalışılan konu finansal gelişme olmuştur. Finans sektörü, ülkede fona ihtiyaç duyanlarla fonlarını biriktiren kesimin birleşiminin etkin yönetilmesi ile günden güne gelişme göstermektedir. Bu nedenle konu ilgi çekiciliğini korumakla birlikte, yapılan çoğu çalışma ve ortaya atılan farklı politik yöntemler incelendiğinde finansal gelişmede daha çok fon fazlası verebilme üzerine odaklanılıp fona ihtiyaç duyulan kısım üzerinde daha az durulduğu görülmektedir. Burada bahsi geçen ve fona ihtiyaç duyan kesimin büyük bir kısmını toplumun düşük gelirli kesimi oluşturmaktadır. Düşük gelir sahipleri, uygun ortam bulamadığı sürece girişimsel faaliyetlerde bulunmak üzere harekete geçebilecekleri fonu elde edememekte ve hatta yalnızca girişimsel faaliyetleri değil zaman zaman temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri fonu elde edemeyecekleri bir duruma gelebilmektedir.

Bu açıdan bakıldığında, bir ülkede yalnızca fon fazlasına sahip olmak yeterli değildir. Aynı zamanda mevcut fazlayı dengeye kavuşturabilmek ve ülkedeki bireylerin refahını arttıracak şekilde kullanmak da önemlidir. Tabii ki finansal sektör, piyasada fon ihtiyacını karşılamaya yardımcı olmakta ve bu durum servete olan bağımlılığı azaltmaktadır. Finansal sektör gelişimi ile toplumun daha önce borç alamayan ve artık kendi işini kurabilen, gelirini artırabilen ve sosyal sıralamada yükselabilen kesimleri vardır. Ancak son dönemde neredeyse toplumun tamamının zaten finansmana erişiminin olduğu ve artan gelir eşitsizliğinin önemli bir sorun ve siyasi tartışma konusu haline geldiği görülmektedir. Bu durumda akla finansal gelişmenin bir toplumdaki gelir eşitsizliği üzerinde her zaman azaltıcı etki gösterip göstermeyeceği sorusu gelmektedir. Nitekim finansal sektör gelişimi ile gelir adaleti paralel artmıyorsa, etkin bir finansal yönetimden bahsetmek de doğru değildir. Finansal gelişmişlik bakımından ne kadar ileri teknolojilere sahip olunursa olunsun, eğer mevcut teknoloji gelir sahiplerinin yalnızca belirli bir düzey üzeri olan kesimi tarafından kullanılabilirse veya imkanlardan yararlanabilecek kesimler arasında düşük gelir sahipleri yoksa, ülkede gelir dağılımı etkinliği sağlanamamaktadır. Sözü geçen etkinlik sağlanamadığı sürece de uygulanan politikalar yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle yöneticilerin finansal gelişme alanındaki projelerini gerçekleştirirken, gelir

dağılımını bozucu etkilerinden kaçınmaya özen göstermesi gerekmektedir. Aksi takdirde, ülke içinde gelir dağılımı konusunda ek politikalar geliştirmek durumunda kalılabilmektedir.

Bu çalışma, finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi ele alarak finansal gelişmenin gelir dağılımında adaleti bozucu yahut yapıcı etkilerini test etmek ve 'Finansal Kuznets Hipotezi'nin geçerliliği sınamaktadır. Böylece finansal gelişmenin ilk dönemleri ile sonraki dönemlerinin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinde farklılık söz konusu olup olmadığını gözlemlemek bakımından önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmada öncelikle gelir dağılımı ve sonrasında finansal gelişme ile ilişkisi ayrıntılı olarak ele alınmakta ve konuya ilişkin ampirik bir analiz ile Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) ülkeleri üzerine elde edilen sonuçlar yorumlanmaktadır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Sosyal devlet anlayışının yaygınlaştığı günümüzde gelir dağılımında adaletin sağlanması gerek sosyal açıdan gerek siyasi açıdan büyük önem arz etmektedir. Mevcut toplum düzenini sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmenin ana hatları oluşturulmak istendiğinde, toplumda adil bir düzen sağlanabilmesi ve toplumun her kesimine mümkün kılınabildiği ölçüde adil bir gelir seviyesinin ortaya konmasından söz edilmektedir. Gelirin elde edildiği ortamların da bu konuda belirleyici olduğu düşünülmektedir. Nitekim bir ekonomik sistem içerisinde gelir elde edilmesi ve o imkânlarla toplumun her kesiminin ulaşabiliyor olması ile adil bir gelir dağılımından söz edilebilir.

Bu durumda söz konusu ekonomik sistemdeki ana belirleyicilerden olan finansal sektörün gelişmiş olup olmayışı göze çarpmaktadır. Zira finansal sektör, sermaye birikimini tasarruflar aracılığıyla etkileyen bir yönetim mekanizmasıdır ve bu sektör geliştikçe ülke ekonomilerinin işlerlik kazandığı düşünülmektedir. Burada önemli olan nokta, finansal sektörde fon arz ve talebinin düzenlenmesi ile ülke ekonomilerinin işlerlik kazanması sonucu ortaya çıkan büyüme ve gelir artışının, gelir dağılımı üzerinde yarattığı etkidir. Bu nedenle çalışmanın amacı, ülkelerin finansal sektör gelişmesinin gelir dağılımının daha adil bir yaklaşım sergilemesine katkı sağlayıp sağlamadığının araştırılmasıdır.

1.2. Çalışmanın Önemi

Bir ülkede bireylerin gelir açısından adil olup olmama durumu, bireylerin refahıyla doğrudan ilişkilidir. Ancak bireylerin doğduğu ortamdan başlayarak birikimlerini arttırma suretiyle hayatlarını devam ettirdikleri gelir seviyesi, doğduğu ortamların farklılıkları etkisinden çıkamamaktadır. Yani bireyin zengin bir aile ortamında hayat kurması ile fakir bir aile ortamında hayat kurması arasında, başlangıç noktasından gelen bir adaletsizlik hâkimdir. Yine de her bir birey, varoluşuna kadar dayanan adalet arayışı içerisinde refah seviyesini yükseltmeye çalışırken elde ettiği gelirin çalışma düzeyiyle orantılı olup olmadığına ve gelirini değerlendirebileceği ortamın kendine sunulup sunulmadığına bakmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında, bir ülkede bireylerin öncelikle hangi gelir seviyesinde olursa olsun finansal sisteme erişilebilir olması ve finansal sistem kaynaklarının yeterli seviyede gelişmiş olması gerekmektedir. Bireyler ancak bu şekilde elde ettikleri gelirleri değerlendirebilmekte ve gelir seviyesini arttırma şansı elde edebilmektedir. Çalışma, bu açıdan finansal sektör gelişiminin gelir dağılımında adaleti sağlamaya yönelik etkilerinin incelenmesini ele almaktadır. Bu kapsamda finansal gelişmenin ilk aşamalarında gelir dağılımı adaletinde bozulma yaşandığını, finansal gelişme arttıkça ise gelir dağılımı adaletinde iyileşme görüldüğünü savunan 'Finansal Kuznets Hipotezi'nden yola çıkılmaktadır. Çalışmada elde edilen sonuçların ise finansal sektör gelişiminin sosyal açıdan etkilerinin incelenmesine olanak tanınması bakımından önemli olacağı düşünülmektedir.

1.3. Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Finansal gelişme, finans sektörünün ülkede iyileşme göstermesi olarak belirtilmektedir. Fakat ülke düzeyinde sürdürülebilir büyüme söz konusu olduğunda, finansal gelişme ile mevcut finansal ürünlere erişimin sağlanıp sağlanmadığı ve finansal gelişmeden faydalanan gelir gruplarının kimler olduğu sorgulanmalıdır. Bireylerin ülke gelirinden eşit pay alma durumu ve adil bir gelir ortamının varlığının olasılığı literatürde sıkça tartışılan konulardan biridir. Bu açıdan bakıldığında, bir ülkenin yalnızca finansal olarak gelişmiş olması yeterli olmamakta ve ülkedeki gelir gruplarının finansal gelişmeden ne ölçüde faydalandığının da araştırılması gerekmektedir.

Çalışmada, finansal sektörü belirli bir gelişmişlik düzeyine ulaştırmış OECD ülkeleri için gelir dağılımında adaletin ölçütlerinden olan gini endeksi ile finansal sektör gelişmişliği arasındaki ilişki ve Finansal Kuznets Hipotezinin geçerliliği incelenmektedir. Çalışma kapsamında finansal gelişmeyi temsilen M2 para arzı ve Finansal Kuznets Eğrisinin seyrini görebilmek adına M2 para arzının karesi, GSYİH büyüme oranı, nüfus büyüme oranı ve kamu harcamaları değişkenleri kullanılmaktadır.

Çalışmaya konu olan ülkeler, 38 OECD ülkesinden ortak veri seti oluşturmak amacıyla verilerine ulaşılabilen Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletler (ABD), Türkiye, İsveç, Norveç, Çekya, Macaristan, Polonya, İsrail, Kolombiya, Kosta Rika ve Danimarka olmak üzere 12 OECD ülkesidir. Çalışmanın ampirik bölümünde, bu ülkelerin 2002-2019 yılları arasına ait yıllık verilerinden oluşturulmuş bir veri seti ile çalışılmıştır.

Çalışmada mevcut 38 OECD ülke verisine ulaşamaması, çalışmanın birinci kısıtını oluşturmaktadır. Elde edilen verilerin 18 yıl ile sınırlı olması ve 18 yıllık veri seti olması sebebiyle ile uzun dönemli ilişkinin incelenememiş olması da çalışmanın bir başka kısıtını oluşturmaktadır.

1.4. Araştırma Planı

Ülkelerin finansal sektöründe yaşanan gelişmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin Finansal Kuznets Hipotezi kapsamında ortaya konulduğu çalışma, giriş ve sonuç bölümleri dışında ikinci ve üçüncü bölümü teorik, dördüncü bölümü ise uygulamaya yönelik olmak üzere toplamda beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, çalışmanın amacı ve önemine değinilmekte olup ele alınan çalışmanın kapsamı ve çalışma sürecinde karşılaşılan sınırlılıklar yer almaktadır.

İkinci bölümde gelir dağılımı kavramının ne olduğu ve gelir dağılımı türlerinden bahsedilmekte, sonrasında ise iktisadi ekollere göre gelir dağılımı kavramının ele alınışındaki farklılıklar ortaya konmaya çalışılmaktadır. Yine bu bölümde gelir dağılımının ölçülmesinde kullanılan ölçütlere ve gelir dağılımını etkileyen faktörlere ayrıntılı bir şekilde değinilmektedir.

Teorik bilgilerin yer aldığı bir diğer bölüm olan üçüncü bölümde ise finansal sistemin ne olduğu, finansal sektör gelişimi ve ölçütleri, sonrasında ise finansal

gelişme ve gelir dağılımı arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmakta ve en sonunda da ilgili yazında yer alan konu ile ilgili çalışmalardan bir özet sunulmaktadır.

Dördüncü bölümde ampirik yaklaşım ve buna ilişkin bilgiler verilmekte ve elde edilen sonuçlar tablolar ile sunulmaktadır. Beşinci bölüm olan sonuç bölümü ise dördüncü bölümden sağlanan sonuçların yorumlandığı, finansal sektör gelişimi ile gelir dağılımı ilişkisinin ortaya konduğu ve buna istinaden önerilerde bulunduğu bölümdür.

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI KAVRAMI, TÜRLERİ VE ÖLÇÜMÜ

Gelir dağılımı, bir ülke ekonomisinde belirli bir yılda sağlanan gelirin, geliri elde edilmesinde rol oynayan tüm birimler arasında nasıl bölüştüğünü göstermektedir. Bu bölümde gelir dağılımı kavramını açıklamaya çalışan farklı tanımlar ve gelir dağılımı türlerine yer verilecek olup iktisadi ekollerin gelir dağılımı yaklaşımlarındaki farklar, gelir dağılımı ölçütleri ve gelir dağılımını etkileyen faktörler açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1. Gelir Dağılımı Kavramı

Ekonomide sadece iki kişi varsayımı altında, eğer bir kişi üretimde diğerine göre daha fazla üretim faktörüne sahipse, diğer kişinin görece fakir olduğu söylenebilir. Aslında bu basit iki kişilik ekonomide, aynı donanıma sahip olunmaması durumunda nüfusun %50'si zengin, %50'si ise fakirdir. Ancak bu istatistiksel bir tanımdır ve çok daha fazla insanın olduğu daha karmaşık bir ekonomide, gelir dağılımına ilişkin gerçekleri anlamak bu kadar kolay olmayabilir. Nitekim zenginlik ve gelir aynı şey değildir ve burada sorulması gereken soru, gelir dağılımının ne olduğu ve nasıl belirlendiğidir (www.econlib.org).

Üretim, emek, sermaye ve doğal kaynakların kullanımıyla yeni ürünlerin oluşturulması sürecidir. Bu süreç tüketimi ve kaynakların paylaşımını beraberinde getirir, bu da gelirin nasıl dağıtılacağı sorusunu ortaya çıkarır. İlk toplumlarda kaynakların paylaşımı maddi varlıklar üzerinden yapılırken, para ve parasal gelirin kullanımıyla birlikte gelir dağılımı kavramı ortaya çıkmıştır (Boratav, 1969: 9-10).

IMF'e göre ise gelir dağılımı, bir ülkedeki ekonomik büyüme, sosyal politikalar ve toplumsal yapı gibi birçok faktörün sonucudur. Bu tanımda, gelir dağılımının bir ülkedeki ekonomik büyüme, sosyal politikalar ve toplumsal yapı gibi birçok faktörün sonucu olduğunun altı çizilmiştir. Kısacası gelir dağılımı, ekonomik politikalar, eğitim, sağlık hizmetleri ve diğer sosyal politikalar gibi çeşitli faktörlerin bir araya gelmesiyle şekillenir (IMF, 2007).

Bir ülkenin içinde bulunduğu dönemde üretilen milli gelirin, o ülkenin bireyleri, grupları, üretim unsurları ve bölgeler arasında nasıl paylaşıldığı gelir dağılımını oluşturur. Bu paylaşım, kamu maliyesinin önemli konularından biridir ve üretim, tüketim gibi alanlarla birlikte ekonominin yapı taşlarından birini oluşturur.

Gelir dağılımını etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bunlar mülkiyet yapıları, üretim biçimleri, vergi politikaları, kamusal hizmetler, sosyal devlet harcamaları, işgücü organizasyonu, nüfus yapısı ve dağılımı, yönetim biçimleri, eğitim politikaları gibi unsurlardır (Kuştepe, 2004). Piketty (2013) tarafından ifade edildiği üzere, 21. yüzyılda gözlemlenen gelir dağılımı eşitsizliği öncelikle mülkiyet ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Gelir adaletsizliği, emek gelirinin değil, sermaye mülkiyetinin ve sermaye gelirindeki eşitsizlikten kaynaklanmaktadır.

Milli gelirin üretim faktörü sahipleri, sektörler, bireyler ve bölgeler arasında paylaşılması gelir dağılımı olarak ifade edilirken, sözü edilen dört tür gelir dağılımının yanı sıra, gelirin devlet eliyle tekrardan dağıtılması üzerine gelir dağılımı kavramı da yeniden geliştirilmiştir. Buna göre en genel tanımıyla gelir dağılımı, bir ekonomide toplam gelirin bireyler veya hanhalkları arasında nasıl paylaşıldığını ifade etmekte ve ekonomik eşitsizlik düzeyini ölçmekte kullanılan bir kavram olmuştur. (Yiğenoğlu, 2015, s.7).

Ancak gelir dağılımının yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal gelişmenin ve ilişkilerin evriminin de sonucu olduğu bilinmektedir. Bu nedenle gelir dağılımını üretim faktörlerinin gelir bölüşümü ile açıklamak yetersiz kalmakta ve mal ve hizmet düzeyi, işgücünün örgütlenme yapısı, toplumsal-geleneksel ilişkilerin tamamı ve hatta siyasal katılım ile ilişkilendirilmektedir (DPT, 2001: 3). Bu nedenle gelir dağılımında yaşanacak bir eşitsizlik, toplumun sosyal yapısı ve ekonomik istikrarı üzerinde ciddi etkilere sahip olabilmektedir (UNDP, 2017). Buna göre gelir dağılımı eşitsizliğinin toplumun sosyal yapısı ve ekonomik istikrarı üzerinde olumsuz etkileri olabildiği ve sosyal huzursuzluğa, toplumsal ayrılmaya ve ekonomik istikrarsızlığa yol açabileceği söylenebilir. Dolayısıyla gelir dağılımı, gelirin toplumun farklı sınıfları arasında nasıl dağıldığını, farklı gruplar arasındaki eşitsizliği, bir ülkedeki ekonomik, sosyal ve politik faktörlerin gelir dağılımını nasıl etkilediğini ve gelir dağılımı eşitsizliğinin toplum ve ekonomi üzerinde etkilerini anlamak bakımından büyük öneme sahiptir.

2.2. Gelir Dağılımı Türleri

Gelir dağılımı türlerine göre dört ana gruba ayrılmaktadır. Bunlar fonksiyonel gelir dağılımı, bireysel gelir dağılımı, bölgesel gelir dağılımı ve sektörel gelir dağılımı olup, devam eden bölümde daha ayrıntılı şekilde ele alınmaktadır.

2.2.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Geliri elde etmek adına üretime katılan üretim faktörleri sahipleri, üretilen mal ve hizmetlerden bir pay almaktadır. Bunlar girişimci için kâr, sermaye sahibi için faiz, toprak sahibi için rant ve emek sahibi için ücret adını alır. Fonksiyonel gelir dağılımı, bu faktör sahipleri için gelir dağılımını ifade etmektedir ve elde edilen ödemeler faktör sahiplerinin gelirini oluşturmaktadır (Alper ve Tokol, 2012: 120).

Fonksiyonel gelir dağılımının asıl amacı emekçiler yani ücret geliri elde edenler ile diğer üretim faktörlerinin gelirlerinin karşılaştırılmasıdır. Bu karşılaştırmanın nedeni, toplumda mevcut olarak çoğunluğu oluşturan ücret sahiplerinin gelirinin, emek dışı gelirlere elde edilen gelirlerin altında kalmasıdır. Bu amaçla milli gelir alt bileşenleri ücret, rant ve kar olarak ayrıştırılarak analiz edilmektedir (Eğilmez, 2009: 213).

Fonksiyonel gelir dağılımı, ekonomik eşitsizliği anlamak ve değerlendirmek için önemli bir ölçüttür. Bu dağılım, bir ülkedeki ekonomik büyüme ve kalkınma sürecinde hangi grupların daha fazla pay aldığını gösterir. Aynı zamanda, işçilerin ücretleri ve sermaye sahiplerinin karları arasındaki dengenin ne olduğunu belirleyerek, gelir adaletsizliğini analiz etmeye yardımcı olur. Bu nedenle fonksiyonel gelir dağılımı, ekonomik politika yapıcılarına gelir eşitsizliğini azaltmak ve toplumsal refahı artırmak için politika önlemleri geliştirme konusunda rehberlik eder. Örneğin, vergi politikaları, minimum ücret düzenlemeleri, sosyal yardımlar ve işçi hakları gibi politikalar fonksiyonel gelir dağılımını etkileyebilir. Bugünün sosyo-ekonomik grupları arasında kazançlar ve karlar farklılık göstermektedir. Bu durum, tarım işçisi ile toprak sahibinin gelirinin yanı sıra holding yöneticisinin yüksek ücret almasına rağmen işçi statüsünde olması gibi durumlar, mevcut gruplandırmanın sağlıklı olmadığını göstermektedir.

Geçmişte ücretlilerle yüksek gelirliler arasında net bir ayrım bulunurken, işlevsel gelir dağılımı adı verilen ve birçok sonuç çıkarmada kullanılan bu yapı, zamanla etkinliğini kaybetmeye başlamıştır (Doğan ve Tek, 2007: 95). Bu kapsamda fonksiyonel gelir dağılımının, bir ülkedeki üretim faktörlerinin gelir elde etme sürecindeki rollerini ve bu süreçteki adaleti değerlendirmek için kullanılan bir kavram olduğu söylenebilir.

2.2.2. Bireysel Gelir Dağılımı

Milli gelirden bireylerin (hanhalklarının) aldıkları payları ifade eden gelir dağılımına bireysel gelir dağılımı adı verilmektedir. Kişisel gelir dağılımında geliri elde edenlerin bu geliri hangi üretim faktörü ile elde ettikleri göz ardı edilir. Başka bir deyişle, odaklanması gereken şey, elde edilen gelirin kaynağı ve bileşimi değil, sadece miktarıdır (Eğilmez, 2009: 212).

Bireysel gelir dağılımı, bireylerin elde ettikleri gelirlerin farklı gruplar arasında nasıl dağıldığını göstermektedir. Örneğin bazı bireyler yüksek gelire sahipken, diğerleri daha düşük gelir seviyesine sahip olabilir. Bireysel gelir dağılımında asıl üzerinde durulan nokta, bireyin ne kadar gelir elde ettiğidir. Hesaplama genel olarak milli gelirin, bireyler arasında dağılışının ve eşit olmayan gelir dağılımının üzerinde durulmaktadır. Bu sebeple gelir eşitsizliği kavramı kullanılırken de bireysel gelir kavramı sonuçları kullanılmaktadır. Ancak gelir eşitsizliği kavramı gelir dağılımı kavramına göre daha yanlı bir anlama sahip olup, adaletsiz olan yöne dikkat çekmektedir (Çelik, 2004: 7).

Öte yandan bireysel gelir dağılımını anlamak, ekonomik politika yapıcılarında ve toplum liderlerine, gelir eşitsizliğini azaltmak ve daha adil bir gelir dağılımı sağlamak için politika önlemleri geliştirme konusunda rehberlik edebilmektedir. Bu amaçla uygulanan vergi politikaları, sosyal güvenlik ağları, eğitim ve istihdam politikaları gibi önlemler, bireysel gelir dağılımının iyileştirilmesi için kullanılan araçlardır. Ancak yine de ülke örnekleri göstermektedir ki, ulusal gelir dünyanın hiçbir ülkesinde fertlere eşit olarak dağılmamıştır (Karaman ve Özçalık, 2007: 26).

2.2.3. Bölgesel Gelir Dağılımı

Milli gelirin farklı ölçütler çerçevesinde ayrımı yapılan bölgeler arasında dağılımını ifade eden kavrama, bölgesel gelir dağılımı adı verilmektedir. Hesaplamalarda ülkedeki coğrafi bölgeler, gelişmişlik düzeylerine ve/veya yerleşimsel niteliklerine göre ayrılmış bölgeler kullanılmaktadır. Bu yaklaşım, ülkenin az gelişmiş bölgeleri ile gelişmiş bölgeleri arasındaki farkı ortaya koymak amacıyla kullanılmaktadır (Türk, 1997: 305).

Bölgesel olarak eşitsizlik ölçülürken, bölgelerdeki kişi başına düşen milli gelir karşılaştırılmakta ve bölgeler arası eşitsizlikler ortaya konulmaktadır. Bu kapsamda elde edilen veriler, eşitsizlikleri bölgesel anlamda azaltmak amacıyla neredeyse her

dönemde politikacılar için üzerinde durulan ve politika geliştirilirken göz önüne alınan verilerdendir.

Bu dağılım, aynı zamanda bir ülkenin veya bölgenin farklı bölgelerindeki ekonomik faaliyetlerin, kaynakların ve üretim faktörlerinin gelir elde etme potansiyelini de yansıtmaktadır. O halde bölgesel gelir dağılımı, bir ülkenin veya bölgenin içindeki bölgesel eşitsizlikleri anlamak için önemli bir göstergedir. Bazı bölgeler yüksek gelir seviyelerine sahipken, diğer bölgeler daha düşük gelir seviyelerine sahip olabilmektedir. Bu durum, farklı bölgeler arasında sosyal ve ekonomik eşitsizliklere işaret edebilmekte ve bölgesel gelir dağılımı analizi yardımıyla ekonomik politika yapıcılara ve yerel yönetimlere bölgesel eşitsizlikleri azaltmak ve bölgesel kalkınmayı teşvik etmek için politika önlemleri geliştirme konusunda rehberlik edebilmektedir. Böylece yerel yatırımlar, altyapı geliştirme, eğitim ve beceri geliştirme, bölgesel endüstrilerin desteklenmesi gibi politika önlemleri ile bölgesel gelir dağılımının iyileştirilmesi mümkün kılınabilmektedir (Öztürk, 2009: 19-20).

2.2.4. Sektörel Gelir Dağılımı

Milli gelirin tarım, sanayi ve hizmet gibi ekonomik faaliyet alanlarına dağılımını ve aldıkları payları ifade eden gelir dağılımı, sektörel gelir dağılımı olarak ifade edilmektedir. Bu hesaplamada milli gelirde meydana gelen değişikliklerden hangi sektörün ne açıdan etkilendiği ortaya konulmaktadır (Karluk, 2005: 69).

Ülkelerin ekonomik büyüme veya daralma dönemlerinde temel sektörlerin takibinin yapılabilmesi açısından kullanılan bir gelir dağılımı ölçütüdür. Örneğin; ekonomik büyüme dönemlerinde tarım sektörünün gelirdeki payının azalması, buna karşın sanayi ve hizmet sektörünün gelirdeki payının artması beklenebilmektedir. Bu dağılım aynı zamanda ekonomik faaliyetlerin farklı sektörlerinde çalışan işletmelerin ve çalışanların elde ettiği gelirleri göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında, sektörel gelir dağılımı analizi bir ekonominin hangi sektörlerinin daha fazla gelir elde ettiğini ve daha fazla gelir elde eden sektörlerin diğer sektörlerle kıyasla ne kadar büyük olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, bir ülkede finans sektörü veya imalat sektörü yüksek gelir düzeyine sahip olabilirken, tarım sektörü veya hizmet sektörü daha düşük gelir seviyelerine sahip olabilmektedir (Işık, 2006: 123).

Ayrıca sektörel gelir dağılımı analizi, bir ekonomide hangi sektörlerin büyüme potansiyeline sahip olduğunu ve bu sektörlerin diğer sektörlerle olan ilişkilerini anlamak için de kullanılır. Bu bilgiler, ekonomik planlama ve kaynak tahsisi kararlarında önemli rol oynamakta, ekonomik politika yapıcılarına ve planlamacılara, sektörler arasındaki gelir eşitsizliklerini anlamak ve buna göre politika önlemleri geliştirmek için rehberlik etmektedir. Böylece sektörel bazda bir gelir dengesizliği tespit edildiğinde, politika yapıcılar ilgili sektörlere yatırımları artırabilir, rekabeti teşvik edebilir veya gelir dağılımını düzenlemek için vergi politikalarını kullanabilir (Uysal, 2007: 255).

Bu kısma kadar tartışılan gelir dağılımı sınıflandırmalarının dört yaklaşımı da birbirleriyle bağlantılıdır. Birinde meydana gelen değişim, diğer yaklaşımları da etkileyebilir. Örnek verilecek olursa, fonksiyonel gelir dağılımı, ekonominin sektörel yapısına bağlı iken; sektörel durum ise bölgesel gelir dağılımını etkilemektedir. Bütün bunların sonucunda ise kişisel gelir dağılımı şekillenmektedir. Bu kompleks ilişki, ülkenin sosyal politika oluştururken, planlama yaparken ve özellikle uzun vadeli gelir dağılımı eşitliğini sağlama çabalarında dikkate alınması gereken bir husustur (Uysal, 2007: 255).

2.3. Gelir Dağılımının Ölçülmesinde Kullanılan Önemli Ölçütler

Gelir dağılımında etkinliğin sağlanması aşamasından önce, gelir dağılımının doğru şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. Analizin amacı, öncelikle toplumdaki bireyler yahut üretimde kullanılan faktörler arasında milli gelirin dağılımını ve dağılımı etkileyen faktörleri ortaya koymaktır. Gelir eşitsizliklerinin analizinin yapılmasının ardından gelir eşitsizliklerinin ölçülmesi için geliştirilen araçlar, doğru önlemler alınabilmesi açısından belirleyicilerdir. Kısacası bu ölçümlenmeleri yapmanın amacı, ülkenin gelir dağılımındaki durumunu, sosyal adaletini ve gelir dağılımında meydana gelen değişimi net bir biçimde ortaya koyabilmek ve böylelikle ülkedeki zengin yoksul kısım arasındaki farklara vurgu yaparak duruma uygun politikalar geliştirilmesine katkıda bulunabilmektir. Ölçüm tekniklerinin başında ise yüzdellik dilimleme yöntemi, Lorenz eğrisi, gini katsayısı, yoksulluk oranı, Dalton ölçütü, Atkinson eşitsizlik ölçütü ve Pareto katsayısı gelmekte olup, çalışmanın devam eden bölümünde daha ayrıntılı açıklanmaktadır. Bunun dışında değişim aralığı, göreceli ortalama mutlak sapma, varyans ve değişme katsayısı, logaritmik standart sapma,

genel Entropi ölçütleri ve Theil endeksleri de bulunmakta olup, kullanım yaygınlığı düşüktür.

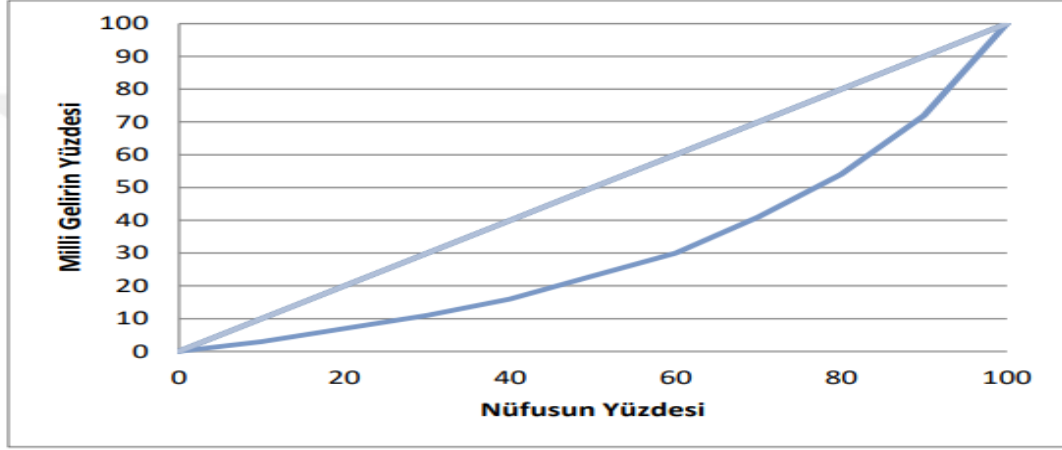
2.3.1. Yüzelik Dilimleme Yöntemi

Gelir dağılımında adaletin ülkede zaman içerisindeki değişiminin takibinin yapılmasında oldukça sık kullanılan yüzelik dilimle yöntemi, ülkeler arasında karşılaştırma yaparken de kullanılmaktadır. Bu yöntemde bireyler (hanehalkları), eşit yüzelere ayrılmakta ve en düşük gelirli yüzelik dilimden en yükseğe doğru sıralama yapılarak, eşitsizlik düzeyi ortaya konmaktadır (Ensari, 1997: 16–17). Yüzelik dilimleme yöntemi, bu açıdan düşük ve yüksek gelir gruplarındaki farklılığın boyutunu net bir biçimde görmeyi sağlamaktadır.

2.3.2. Lorenz Eğrisi

Yoğunlaşma eğrisi olarak da adlandırılan eğri, 1995 yılında Marx Otto Lorenz tarafından geliştirilmiştir. Lorenz eğrisi, gelir dağılımında adaleti grafiksel olarak ortaya koyan bir eğridir. Eğri, gelirin yüzde kaçından nüfusun yüzde kaçının pay aldığı gösteren noktalardan hareketle elde edilir. Bireylerin hepsi milli gelirden eşit pay alıyorsa, 45 derecelik mutlak eşitlik doğrusu oluşur. Lorenz eğrisi grafiğinde, dikey ekseninde toplum içindeki gelirlerin kümülatif olarak yüzelik dilimleri yer alırken, yatay ekseninde ise toplumun gelir düzeyine göre sıralandığında nüfusun yüzdesi bulunmaktadır (Hayami ve Godo, 2005: 59). Yani ülkedeki gelir bireylere tamamen eşit dağıtıldığında, örneğin nüfusun %30'u gelirin de %30'unu veya nüfusun %70'i gelirin de %70'ini almaktadır. Lorenz eğrisi, mutlak eşitlik doğrusundan ne kadar uzaklaşırsa da ülkede gelir dağılımının o kadar adaletsiz hale geldiği yorumu yapılmaktadır. Şekil 1'de örnek bir Lorenz eğrisi sunulmaktadır.

Şekil 1. Lorenz eğrisi

Kaynak: : <https://vergidosyasi.com/2017/06/29/Gini-katsayisi-lorenz-egrisi/>

Şekil 1’de yer alan Lorenz eğrisinde görüldüğü üzere, öncelikle bireylerin gelirleri küçükten büyüğe doğru sıralanmaktadır. Grafiğin yatay ekseninde bireylerin yüzdesel oranları, dikey ekseninde ise gelirlerin yüzdesel oranları yer almaktadır. Böylece nüfusun yüzde kaçının milli gelirin yüzde kaçından pay aldığı gösterilmektedir.

2.3.3. Gini Katsayısı

Lorenz eğrisinden hareketle hesaplanan gini katsayısı, en yaygın kullanılan gelir dağılımı ölçütüdür. Gini katsayısı, bir ekonomideki bireyler veya haneler arasındaki gelir dağılımının (veya bazı durumlarda tüketim harcamalarının) tam anlamıyla eşit bir dağılımdan ne ölçüde saptığını ölçer. Lorenz eğrisi, en yoksul birey veya hanehalkından başlayarak, alınan toplam gelirin kümülatif yüzdelерinin kümülatif alıcı sayısına göre grafiğini çizer (Hayami & Godo, 2005, s.59). Gini katsayısından elde edilen endeks, egride 45 derecelik mutlak eşitlik doğrusu ile Lorenz eğrisi arasında kalan alanın, mutlak eşitlik doğrusunun altında kalan üçgen alanına bölünmesiyle elde edilmektedir. Denklem 1, bu hesaplamada kullanılan formülasyonu vermektedir (Bilgili, 2018: 45).

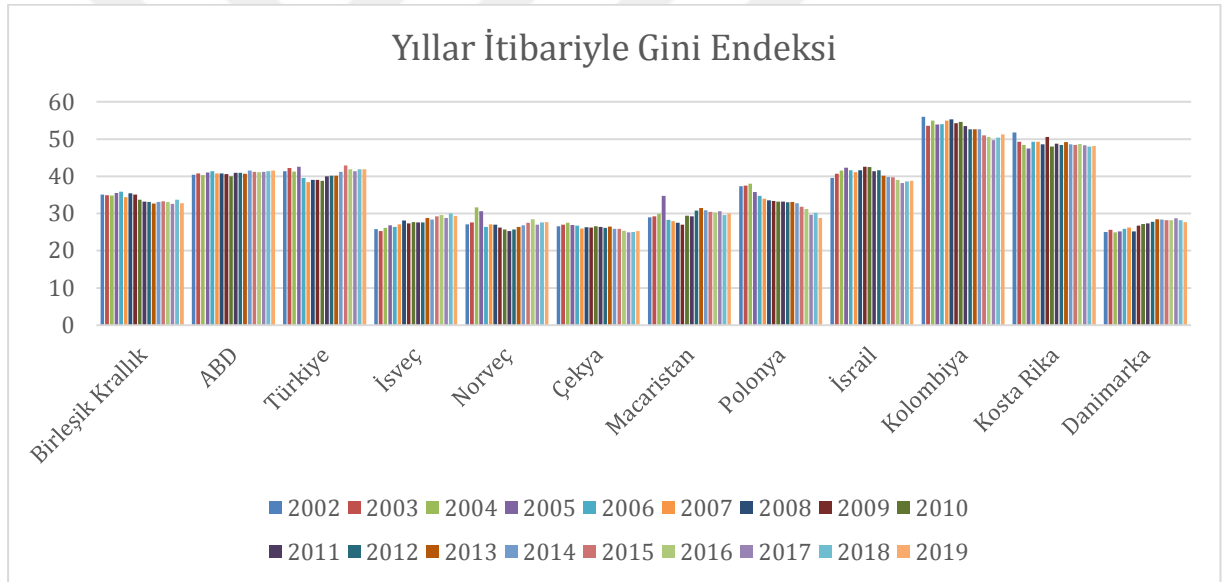
$$GINI = 1 - \left[\sum_{i=1}^{\gamma} n_i \frac{1}{100\gamma} + \left(\sum_{i=1}^{\gamma} (\gamma - 1)(n_i) \right) \frac{1}{50\gamma} \right] \quad (1)$$

Denklem 1’de yer alan ‘ γ ’, toplam nüfus ayrımını; ‘ n_1 ’ toplam nüfusun ilk yüzdelik diliminin toplam gelirden aldığı yüzdesel oranı; ‘ n_2 ’ toplam nüfusun ikinci yüzdelik diliminin toplam gelirden aldığı yüzdesel oranı; ‘ n_i ’ ise toplam nüfusun

sonuncu yüzdelik diliminin toplam gelirden aldığı yüzdesel oranı göstermektedir. Kısacası bu değer, Lorenz eğrisi ile varsayımsal bir mutlak eşitlik çizgisi arasındaki alanı ölçer ve çizginin altındaki maksimum alanın yüzdesi olarak ifade edilir ve '0' ile '1' arasında değer alır (Hyman, 1983: 432). Bu aralık içinde aldığı değerlere bakılarak '1' değerine yaklaştıkça gelir eşitsizliğinin arttığı, '0' değerine yaklaştıkça ise eşitsizliğin azaldığı yorumu yapılmaktadır. Gini katsayısının 100 ile çarpımından elde edilen bir Gini endeksinde '0' mükemmel eşitliği temsil ederken, '100' bir endeks mükemmel eşitsizliği ifade eder.

Şekil 2'de, OECD ülke grubunda yer alan ve çalışma kapsamında düzenli gini endeks verilerine ulaşılabilen ülkelerin 2002-2019 yılları arası dönemde gini endeks değişimleri sunulmuştur.

Şekil 2. 2002-2019 Yılları Arası Dönemde OECD Ülkelerine Ait Gini Endeksi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 2'de görüldüğü üzere gelir eşitsizliğini gösteren gini endeksi, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Buna göre en yüksek endeks değerine sahip ülkeler Kolombiya ve Kosta Rika olurken, bu ülkeleri ABD ve Türkiye takip etmektedir. İsveç, Norveç, Çekya ve Danimarka ise gini endeksine göre gelir eşitsizliği görece daha düşük ülkeler olarak değerlendirilebilmektedir. Yıllar itibariyle bakıldığında ise Birleşik Krallık, Polonya'nın, İsrail'in ve Kolombiya'nın 2002 yılından 2019 yılına Gini endeks değerinde azalan bir seyir izlediği görülmektedir. ABD, İsveç, Norveç ve Çekya'da ise bu endeksin aynı yıllar aralığında durağan bir seyir izlediği söylenebilir.

Ancak Macaristan ve Danimarka'da 2002 yılından 2019 yılına endeks değerinde ve dolayısıyla gelir eşitsizliğinde artış yaşanmıştır. Türkiye'nin endeks değerine bakıldığında ise 2002 yılından 2007 yılına kadar dūřuř yaşandığı, 2007 yılından 2015 yılına kadar artan bir seyir izlediği ve sonrasında ise başlangıç düzeyine geldiği gōr÷lmektedir.

2.3.4. Yoksulluk Oranı

Yoksulluk, genellikle nispeten zayıf ekonomik durumu olan bireyleri ve haneleri tanımlamaktadır. Yoksulluk sınırının belirlenmesi belirli bir ÷lkenin veya bōlgenin ortalama gelir düzeyine dayanır. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin belirli bir y÷zdesinin yoksulluk sınırı olarak kabul edilmesi, gelir eşitsizliği ve yoksulluğu ölçmekte kullanılan bir yöntemdir. Türkiye'de eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50'si dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına gōre, yoksulluk oranı 2022 yılında sabit kalarak %14,4 olarak gerçekteşmiştir. Medyan gelirin %60'ı dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına gōre hesaplanan yoksulluk oranı ise son bir yılda 0,3 puan artarak %21,6 olarak gerçekteşmiştir (TÜİK, 2022).

2.3.5. Dalton Ölçütü

Dalton ölçütü, gelirin marjinal faydasının azaldığı bir varsayıma dayanarak, toplam faydanın ve refahın eřit dağılması durumunu değerlendiren bir kavramdır. Dalton ölçütü, her bireyin aynı tip fayda fonksiyonuna sahip olduğunu varsayar. Bu, gelirin marjinal faydasının dūřtüęü durumda, toplam faydanın maksimize edileceği anlamına gelmektedir. Bu durumu elde etmek için ise gelirin eřit bir şekilde dağıtılması önerilir. Özellikle Dalton ölçütü, fiili sosyal refahın maksimum sosyal refaha oranını eşitlik ölçüsü olarak alır. Yani, toplumun genel refahını artırmak için gelirin adil bir şekilde paylaşılması, Dalton ölçütüne gōre arzulanan bir durumdur. Ancak, bu tür ekonomik modellerin pratikte uygulanabilirliği ve gerçekte dünya koşullarında ne kadar geçerli olduğu konuları genellikle ekonomistler arasında tartışmalıdır. Bu tür modeller, birçok değişkeni basitleştirerek varsayımlar üzerine kurulduğu için, gerçekte ekonomik karmaşıklığı tam olarak yansıtmayabilir (Aktan, 2002: 35-36).

2.3.6. Atkinson Eşitsizlik Ölçütü

Atkinson endeksi, toplumsal refahın bireyler arasındaki gelir eşitsizliği ile nasıl ilişkilendirildiğini ölçen bir araç olarak tanımlanmaktadır. Atkinson endeksinin temel fonksiyonları şu şekildedir (Aykaç, Dağdemir ve Gündoğan, 2013:51):

- **Toplumsal Refah Fonksiyonu:** Her bireyin refahını içeren bir fonksiyondur. Toplanabilir, simetrik ve içbükeydir. Bu özellikler, fonksiyonun bireyler arasındaki farklılıkları dikkate alarak toplumsal refahı ölçtüğünü gösterir.
- **Ağırlıklandırma:** Toplumsal refah fonksiyonunda, eşitsizliğe verilen ağırlık sıfır ile sonsuz arasında değişir. Ağırlığın sıfır olması durumunda, toplumun gelir dağılımına duyarlı olmadığı belirtilmiştir. Ağırlığın sonsuz olması durumunda ise, toplumun sadece en düşük gelir grubuna odaklandığı vurgulanmaktadır.

Bu endeks, kişisel faydanın karşılaştırılabilir olduğunu varsayarak, bireyler arasındaki gelir eşitsizliğini ölçmektedir ve toplumsal refah fonksiyonunu kullanarak gelir dağılımındaki eşitsizliği değerlendirmeyi amaçlar (Aykaç vd. 2013a :51).

2.3.7. Pareto Katsayısı

Pareto katsayısında Pareto'nun gelir dağılımı yaklaşımı ve 'a' katsayısı ile ilgili temel kavramlar ele alınmaktadır. Pareto'nun gelir dağılımına yönelik yaklaşımı, gelirin büyük bir çoğunluğunun az sayıda insanın elinde olduğu eğilimini vurgulamaktadır. Bu dağılım, genellikle '80/20 kuralı' olarak bilinmektedir. Yani, toplam gelirin büyük bir kısmı toplam nüfusun küçük bir bölümü tarafından elde edilir. 'a' katsayısı ise belirli bir gelir düzeyiyle bu geliri veya daha fazlasını elde edenlerin sayısı arasındaki ilişkiyi ifade eder. Bu katsayı, gelir düzeyi yükseldikçe bireylerin üst gelir grubuna yükselme olasılığının arttığını gösteren bir ölçüdür. Yani, 'a' katsayısı yüksekse, daha fazla insanın yüksek gelir seviyesine ulaşma olasılığı da yüksektir. Bu yaklaşım, üst gelir gruplarındaki bireylerin eğilimlerinin benzer olduğunu ve gelir düzeyi arttıkça bu gruplara katılma olasılığının arttığını öne sürer. Pareto'nun bu perspektifi, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri anlamak ve açıklamak için kullanılır (Doğan ve Tek, 2007: 99).

2.4. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler

Bir ülkenin gelir dağılımını kazanç ve gelir getiren faktör dağılımına, eğitim, sağlık hizmetleri ve barınma imkanları gibi kamu mal ve hizmetlerinin bölüşümüne, kamu ve özel transfer ödemelerinin miktarına ve yönetimine, vergi sistemine bağlı olarak değişmektedir (Yumuşak ve Bilen, 2000: 1). Bunun yanı sıra gelir dağılımını belirleyen faktörlerden ülkenin ekonomik ve finansal yapısı, gelişmişlik seviyesi, demokratik yaklaşımları, üretimde rekabet faktörleri, eğitimin eşitliği ve her kesimce ulaşılabilirliği, nüfus dağılımı faktörleri öne çıkmaktadır (Şahin, 2007:57). Bu bölümde gelir dağılımı üzerinde etkiye sahip olduğu düşünülen faktörlerden ekonomik büyüme, devletin rolü, işgücü piyasalarının durumu, teknolojik gelişmeler, küreselleşme süreci, finansal serbestleşme politikaları, enflasyon, nüfus gibi farklı faktörlerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi açıklanmaktadır.

2.4.1. Ekonomik Büyüme

Ekonomik büyüme, bir ekonomide zaman içinde mal ve hizmet üretimi miktarında artış anlamına gelmekte olup bu yolla para yaratımında artış olmasına bağlıdır. Önceleri dar bir açıdan değerlendirme ile ekonomik çıktıdaki nicel artışa odaklanan ekonomistler, sonrasında ise bu artışın nasıl olacağını araştırmaya başlamış ve büyüme oranlarının ülkeden ülkeye farklılık göstermesini çeşitli nedenlere bağlamışlardır. Ticari politikalar ve dış ticaret ilişkileri, sermaye yatırım miktarları, kaynaklar ve kaynak ulaşılabilirliği, coğrafi imkanlar büyüme oranında etkili olarak kabul edilmektedir. Büyümenin sürdürülebilir bir büyüme olması konusunda ise finansal gelişmelerin rolünün etkili olduğunu ve büyümenin sürdürülebilirliğinin finansal gelişmelerle birlikte hareket edildiğinde olabileceği savunulmaktadır.

Ekonomik büyümeyi ölçmek için kullanılan bazı yaygın göstergeler bulunmaktadır. Bunlardan ilki Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) oranı olup bir ülkedeki belirli bir zaman diliminde üretilen mal ve hizmetlerin toplam değerini ifade etmektedir. GSYİH, ekonomik büyümenin en temel göstergesidir ve tüketim, yatırım ve devlet harcamaları ile net ihracat bileşenlerden oluşmaktadır. GSYİH'nin artması, ekonomik büyüme ve refahın bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. İkinci bir gösterge ise kişi başına GSYİH oranı olup GSYİH'nin ülke nüfusuna bölünmesiyle hesaplanır. Bu gösterge daha çok ülkedeki ortalama refah düzeyini ve yaşam standardını ölçmede kullanılmaktadır. Kullanılan üçüncü gösterge de sanayi üretim

miktarı olup bir ülkenin imalat, madencilik ve enerji sektörlerinde üretilen mal ve hizmetlerin toplam değerini ifade etmektedir. Sanayi üretim miktarı ise daha çok ekonominin büyüme hızı ve endüstriyel aktivitenin seviyesi hakkında bilgi vermektedir (Dawson ve Graham, 2006: 205).

Simon Kuznets 1955 yılında yaptığı çalışmada, ekonomik büyüme arttıkça gelir eşitsizliğinin önce artacağını bir noktadan sonra ise azalacağını belirtmiştir. Grafikselsel olarak bakıldığında aralarındaki ilişkinin ters U biçiminde olduğunu ortaya koymuştur. Bu durumu ise şöyle açıklamaktadır; ekonomik büyümenin ilk aşamasında sermayeye sahip olan zengin kısmın yatırım olanakları artması nedeni ile zenginlikleri artmaktadır. Sermaye sahipleri, yatırımlarıyla üretim tesisleri kurmaktadır. Üretim tesislerinin kentsel alanlarda yoğunlaşmasıyla kırsal kesimde tarıma yoğunlaşmış olan işgücü daha iyi ücret imkanları arayışı ile kentsel kesime göç etmeye başlamakta ve işgücü arzındaki bu artış ücretlerde düşüşe neden olmaktadır. Sermaye sahiplerinin gelirleri artarken, ücretli çalışanların ücret düzeyleri düşeceğinden iki gelir grubu arasındaki fark artar. Böylece ilk aşamada gelir eşitsizliği artmış olmaktadır. Daha sonraki aşamalarda ise ekonomik büyümenin ücretlilerin de lehine ilerleyeceğini ve gelir eşitsizliğinin azalacağını ifade etmektedir. Kuznets (1955), zengin kesimin gelirlerinin daha da artmasıyla oluşan gelir farkının uzun vadede fakir kesimin lehine olduğunu belirtmektedir. Zenginlerin harcamalarının fakirlere damlama etkisiyle ulaşacağını savunan damlama ekonomisi olarak belirttiği bu hipotezinde, zengin kısım tarafından yapılan yatırımların, yoksul kısmın gelirini zamanla arttıracığını ve servetlerini artırma olanaklarına sahip olacaklarının altını çizmektedir.

Kısacası ekonomik büyüme ile artan gelir, sermaye ve tasarrufların artmasına, bu da nitelikli işgücünün ücretlerinin artmasına neden olacaktır. Faiz oranı düşüşü yatırımları arttıracak, böylece görece niteliksiz işgücüne olan talep de artacaktır. Uzun dönemde bu süreç nitelikli işgücü ile niteliksiz işgücü arasındaki gelir farkının ve gelir eşitsizliğinin azalmasına yol açacaktır ki bu sonuç Kuznets Hipotezi olan ters U biçimiyle desteklenmektedir.

Ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliği üzerine yapılan çalışmalardan Persson ve Tabellini (1994), çalışmalarında gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini, sebebinin ise gelir eşitsizliğinin mülkiyet haklarının ihlal edilmesine sebep olduğu ve yatırım getirilerinin ödenmesine izin verilecek ortamın oluşmasına

engel olduğu şeklinde belirtmişlerdir. Benzer sonuca ulaşan Alesina ve Rodrik (1994), çalışmasında gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Galor ve Moav (2004) çalışmalarında ekonomik büyümenin ilk dönemlerinde gelir eşitsizliğinin arttığı, sonrasında ise azaldığı ve dolayısıyla Kuznets Hipotezi'nin geçerli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Li ve Zou (1998) ise çalışmalarında gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkiye dair kanıtlar sunmuşlardır.

2.4.2. Devletin Rolü

Gelir dağılımı, politik iktisadın en kalıcı konularından birinin merkezinde yer almaktadır. Bir uçta, tüm gelirlerin aynı veya mümkün olduğu kadar yakın olması gerektiğini ve hükümetin temel işlevinin, geliri zenginlerden yoksullara yeniden dağıtmak olması gerektiğini savunanlar varken, diğer uçta ise hükümet tarafından gelirin yeniden dağıtılmasının piyasa sistemini bozduğunu savunanlar bulunmaktadır. Yine de kesin bir gerçek varsa o da gelir dağılımını etkileyen önemli unsurların başında, devletin sosyal harcamaları ve kamusal müdahalelerinin geldiğidir.

Maliye politikasının önemli araçlarından biri olan vergi sistemi, gelir dağılımını düzenlemek amacıyla kullanılmaktadır. Nitekim devlet, mevcut milli gelirin piyasadaki dağılımını vergileme yoluyla yeniden değiştirebilmektedir. Özellikle Wagner'in vergilendirmede adaleti sağlamanın toplumsal adaletle ilişkilendirilebileceği görüşünü ortaya koymasından sonra, dikkatler bu yöne çevrilmiştir. Sonrasında da vergi politikaları belirlemede amaçların önceliğine gelir dağılımında adaleti sağlama kavramı yerleşmiştir (Ataç, Önder ve Turhan, 2008: 283).

Vergi ve transfer sistemi yoluyla yeniden dağıtımın büyük kısmı yoksullara yönelikse kamu tüketimi daha büyük eşitsizliğe yol açabiliyorken, yoksulluk yanlısı olmayan kamu tüketimi de tam tersi etkiye neden olabilmektedir. Yine de kamu sektörünün büyüklüğünün gelir eşitsizliğini azaltmada önemli olduğu belirtilmektedir (Stock, 1978; Boyd, 1988). Ayrıca gelir vergisi, vergi mükelleflerine etkili uygulandığı takdirde, gelir dağılımında adaleti sağlamada etkin bir araç olabilmektedir. Bunun yanı sıra sosyal harcamalar ile düşük gelir grubu yahut gerekli gördüğü gelir gruplarına yaptığı desteklerle, gelir gruplarının elde ettikleri gelir paylarını değiştirebilmektedir (Çelik, 2004: 78).

2.4.3. İşgücü Piyasalarının Durumu

Bir diğer üzerinde durulan husus ise işsizlik faktörüdür. İstihdam seviyesi, bir ülkedeki işgücünün tamamının veya bir kısmının istihdam edilme durumunu ifade eder. İstihdam seviyesindeki artışlar, ekonomik büyümeye ve dolayısıyla gelir dağılımına yansımaktadır, çünkü daha fazla insanın istihdam edilmesi gelir artışı ve tüketim harcamalarında büyümeyi tetiklemektedir. Ancak istihdam edilemeyen ve işsiz kalan bireyler, üretimin dışında kalmakta ve üretime etkilerinden ziyade gelirden yoksun kaldıklarından dolayı nüfusun en yoksul grubunu oluşturmaktadırlar. Gelir dağılımında eşitliğin sağlanabilmesi için ise bu sözü edilen en yoksul kesimin gelir seviyesini belirli bir seviyenin üzerinde tutmak gerekmektedir. Bu sebeple, toplumun işsiz kesiminin üretim sürecine dahil edilmesi ve milli gelirden pay alabilmesi çok önemlidir. Yoksulluğun azaltılması da istihdamın artırılması ile mümkün hale gelmektedir (Alper ve Tokol, 2012: 128).

2.4.4. Teknolojik Gelişmeler

Teknolojik gelişmeler, ülkelerin gelişmişlik düzeyinin ve üretimde etkinliğin sağlanarak milli gelir seviyesinin artmasında önemli rol oynamaktadır. Ancak artan teknolojik gelişmeler, aynı zamanda gelir dağılımını olumsuz yönde etkileyebilen faktörler arasında yer almaktadır. Teknolojide yaşanan gelişmeler ile ülkeler arasındaki gelir farkı açılmaya başlamıştır. Teknolojik gelişmelere sahip olan ülkeler zenginleşirken sahip olmayan ülkelerde fakirleşme oranı yükselmeye başlamış, üretim faktörlerinde yaşanan değişim gelir dağılımındaki eşitsizliği daha da artırmıştır (Çalışkan, 2010).

Bunun yanı sıra küreselleşme ile hız kazanan teknolojik gelişmeler, sermaye yoğun üretimi arttırırken bu durum yeni teknolojilere adapte olamayan işçilerin işlerini kaybetmesine sebep olmuştur. Bu duruma ek olarak teknolojinin ve otomasyonun gelişmesi ile fabrikalarda ihtiyaç duyulan işçi sayısı azalmış ve buna bağlı olarak işsizlik artmıştır. Dolayısıyla yoksullaşma sorunu derinleşmiş ve gelir dağılımındaki eşitsizlik artmıştır. Kısacası teknolojik gelişmenin iki temel etkisinden söz edilebilmektedir. Bunlardan ilki teknolojik gelişmeler doğrultusunda üretim faaliyetlerinde istihdam oranının düşmesi, ekonomide sınıflar arasındaki gelir makasının daha çok açılmasına yol açmıştır. İkincisi ise teknolojik gelişmelere ve yeni üretim koşullarına uyum sağlayamayan işçiler, küresel rekabet ortamından

olumsuz etkilenmişlerdir (Altay, 2007: 58). Her ne kadar değişimlere uyum sağlayan işçiler bu durumdan fayda sağlamışsa da bu kesimin oranı uyum sağlayamayanlara göre çok daha küçüktür. Bu nedenle teknolojik gelişme ile birlikte genel olarak işçi gelirlerinde azalma ve gelir eşitsizliğinde artma yaşanmaktadır (Zengingönül, 2004: 134).

2.4.5. Küreselleşme ve Finansal Serbestleşme Politikaları

Küreselleşme sonucunda verimliliği ve kaynakları yüksek olan ülke ekonomilerinde işçilerin kazançları artmıştır ve buna bağlı olarak güçlü ekonomilerdeki negatif dışsallıklar güçsüz ekonomilerin maliyetlerini artırmıştır. Bu eksenle küreselleşme süreci kuralları değiştirmiş ve ekonomik koşullar daha çok güçlü bireyler ve ülkelerin lehine çalışmıştır. Bu durum da gelir dağılımında bozulmalara zemin hazırlamıştır. Öte yandan küreselleşme süreci ile uluslararası teknoloji transferi hızlanmış, sermayeye yönelik üretim yaygınlaşmış ve gelişen teknolojileri takip edebilme ve kendini geliştirme kabiliyeti olmayan işçiler, işsiz kalmıştır (Dişbudak ve Süslü, 2007).

Finansal serbestleşme politikalarının gelir dağılımına etkisi daha çok kaynak oluşturma ve dağıtma kanalları, düşük kaliteli borçlulara kredilerin aşırı genişlemesi, finansal kırılganlık ve finansal krizlerle ilişkilendirilmiştir. Lim ve McNelis (2016) finansal serbestleşmenin kritik sermaye yoğunluğu eşiğine ulaşıldığında, emek verimliliği artışlarının düzenleyici etkileri nedeniyle gelir eşitsizliğini azalttığını belirtmektedir. Bumann ve Lensink (2016), finansal serbestleşmenin bankacılık sektörü verimliliğinin artmasına ve yatırımcıların ve tasarruf sahiplerinin gelirini etkileyen faiz oranlarındaki ayarlamalara yardımcı olduğu, bunun da finansal derinliğin oldukça büyük olması koşuluyla daha düşük gelir eşitsizliğine yol açtığını belirtmektedir. Finansal serbestleşme politikalarının gelir eşitsizliği üzerindeki olumlu etkisine dair kanıtlar sunan çalışmalar (Abiad, Detragiache ve Tressel, 2010; DeHaan ve Sturm, 2017) olduğu gibi, olumsuz etkisi olduğunu belirten çalışmalar (Das ve Mohapatra, 2003) da mevcuttur.

2.4.6. Enflasyon Oranı

Fiyatlar genel düzeyindeki sürekli artış olarak tanımlanan enflasyon oranı, genellikle Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) ile ifade edilmekte olup TÜFE, bir ülkedeki genel tüketici fiyatlarının zaman içindeki değişimini ölçmektedir. Ülkelerin yaşadığı

enflasyon, bireysel gelir üzerindeki etkileri nedeniyle olumlu veya artan oranlı vergi sistemi yoluyla olumsuz olabilecek güçlü bir yeniden dağıtım etkisine sahiptir. Yine de yüksek enflasyonun görülmesi alım gücünü azaltacağından ve en çok da dar gelirli hanehalkı grubunu etkileyeceğinden, gelir dağılımını olumsuz etkileyen faktörler arasında görülmektedir (Rehman, Khan ve Ahmed, 2008: 4).

2.4.7. Nüfus Oranı

Nüfus artışıdaki farklılık, gelir eşitsizliğinde etkili olan bir diğer faktördür. Kişi başına düşen gelir arttıkça nüfus artışı genel olarak azalsa da benzer gelir düzeyindeki ülkeler arasında nüfus artış hızlarında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Genel olarak, daha hızlı nüfus artışının daha yüksek gelir eşitsizliği ile ilişkili olduğuna inanılmaktadır. Ayrıca milli gelirden beklenen artış sağlanamamışken, ani nüfus artışları kişi başına düşen milli gelir düzeyini azaltmaktadır (Rehman vd., 2008: 4).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FINANSAL SEKTÖR VE GELİR DAĞILIMI İLİŞKİSİ

Finansal sektör, fon arz edenler ile fon talep edenlerin ortak bir noktada buluşmasını sağlayan ve ihtiyaçlarına cevap verme alanı bulunması amacıyla oluşturulan ortam olarak adlandırılmaktadır. Bu bölümde finansal sistemin tanımı, finansal sektör gelişimi ve ölçütlerine yer verilip, ülkeler için önemine değinilecektir. Finansal gelişme ve gelir dağılımı ilişkisi ele alınıp, finansal gelişme ve gelir dağılımı ilişkisine ait literatür özeti, Kuznets Hipotezi, Çevresel Kuznets Hipotez ve Finansal Kuznets Hipotezi'ne ilişkin ayrıntılı bilgilere yer verilecektir.

3.1. Finansal Sistem Nedir?

Finansal sistem, borç verenler, yatırımcılar ve borç alanlar arasında fon alışverişine izin veren bir sistemdir. Bu sistem ulusal ve küresel düzeylerde faaliyet gösterir. Mali kurumlar, çeşitli hizmetler, piyasalar ve katılımcılar arasında etkili ve düzenli bağlantılar sağlamayı amaçlayan kuruluşlardan oluşur. Finansal sektör, paranın potansiyelini kullanmak ve faydalanmak için fonların ihtiyaç duyulduğu yerlere (finansal piyasalar, ticari firmalar, bankalar) yeniden tahsisini sağlar (Sullivan, Arthur, Sheffrin ve Steven, 2003).

Para, kredi ve finans, finansal sektörlerde değişim aracı olarak kullanılır. Bu unsurlar, mal ve hizmetlerin takas yerine değeri bilinen bir araç olarak kullanılmasına olanak tanır. Modern finans sektörleri genellikle bankalar, finansal piyasalar, finansal araçlar ve hizmetleri içerir. Bu sektörler, fonların ekonomik sektörler arasında tahsis edilmesine, yatırılmasına veya transfer edilmesine olanak tanır. Ayrıca, bireylerin ve şirketlerin ilgili riskleri paylaşmalarına yardımcı olur (Gurusamy, 2008).

Finansal sektörler, ekonomik kalkınma, yatırım ve risk yönetimi gibi önemli alanlarda etkili bir rol oynarlar. Ek olarak, finansal sektörler ulusal ve küresel düzeyde büyük bir etkiye sahiptir, çünkü katılımcıları arasında fon akışını sağlamak suretiyle ekonomik büyümeye katkıda bulunurlar (Sullivan vd., 2003).

3.2. Finansal Sektör Gelişimi

Finansal sektörün gelişimi, bir ülkede finansal kurumların, piyasaların ve finansal araçların niteliksel ve niceliksel olarak büyüme, iyileşme ve ilerleme göstermesini ifade eder. Bu gelişme, genellikle daha etkin, verimli ve rekabetçi bir

finansal sektörün oluşmasıyla sonuçlanır. Finansal sektörün gelişmesini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerden bazıları aşağıda özetlenmektedir (Levine, 1997):

- ***Ekonomik Stabilitenin Sağlanması:*** Ekonomik istikrar, finansal sektörün gelişmesi için büyük öneme sahiptir. Makroekonomik dengenin sağlanması, enflasyonun kontrol altına alınması ve istikrarlı bir büyüme ortamının oluşturulması finansal sektörün sağlıklı bir şekilde büyümesini destekler.
- ***Etkin, Düzenleyici ve Denetleyici Çerçevenin Varlığı:*** Güçlü ve etkin bir düzenleyici ve denetleyici çerçeve, finansal sistemin güvenilirliğini ve şeffaflığını artırır. Bankacılık, sigorta, sermaye piyasaları gibi finansal kuruluşların faaliyetlerini düzenleyen ve denetleyen kurumlar, piyasaların güvenilir ve adil işlenmesini sağlar.
- ***Finansal Kurumların Güçlendirilmesi:*** Finansal kurumlar, finansal sektörün temel taşlarıdır. Bankalar, sigorta şirketleri, yatırım kuruluşları gibi kurumların mali yapılarının güçlendirilmesi, sermaye yeterliliklerinin artırılması ve risk yönetimi kapasitelerinin geliştirilmesi, finansal sistemin sağlıklı büyümesini destekler.
- ***Finansal Piyasaların Geliştirilmesi:*** Finansal piyasaların derinleştirilmesi ve çeşitlendirilmesi, finansal sektörün gelişmesi için önemli bir etkidir. Borsa, tahvil ve bono piyasaları, türev piyasaları gibi çeşitli piyasaların aktif ve likit olması, yatırımcıların finansal varlık çeşitlendirmesi yapmasını sağlar ve riskin dağıtılmasına yardımcı olur.
- ***Teknolojik İlerleme ve Dijitalleşme:*** Finansal teknolojiye ilerlemeler, finansal sektörün gelişmesini hızlandırır. Dijital bankacılık, dijital ödeme sistemleri, finansal teknoloji şirketleri gibi inovatif çözümler, finansal hizmetlerin daha geniş kitlelere ulaşmasını ve işlemlerin daha hızlı bir şekilde gerçekleşmesini sağlar.
- ***Finansal Okuryazarlık ve Bilinçlendirme:*** Finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi ve bireylerin finansal konular hakkında bilinçlendirilmesi, finansal sektörün gelişmesi için önemlidir. Bireylerin finansal ürünleri ve hizmetleri daha iyi anlamaları, doğru finansal kararlar almalarını sağlar ve finansal sistemin sağlıklı büyümesini destekler.

Bu faktörler, finansal sektör gelişmesinde etkili olan önemli etkenlerdir ve her biri, finansal sektörün sağlıklı ve sürdürülebilir bir şekilde büyümesini desteklemek için birbirini tamamlayan unsurlardır. Bu unsurların sağlanması ile finansal sektör gelişimi sağlanabilmektedir. Finansal sektör gelişiminin daha güçlü bir finansal sistem, ekonomik büyümeyi teşvik etme, iş imkanları yaratma, sermaye akışını artırma, inovasyonu teşvik etme ve ekonomik istikrarı sağlama gibi özellikleri ile de ülke ekonomilerine olumlu etkileri giderek arttırmaktadır. Bu nedenle ülkeler finansal gelişmeye büyük önem vermekte ve son yıllarda finansal sektörde önemli gelişmeler katetmektedirler. Bunlardan bazıları bankacılık sektörünün büyümesi ve artan rekabet, bankacılık hizmetlerinin çeşitlenmesi, daha fazla sayıda ve çeşitlilikte banka ve banka şubesi faaliyeti, sermaye piyasalarının büyümesi ve uluslararasılaşması, sermaye piyasası araçlarının çeşitliliğinin artması ve finansal ürünlerin kullanımının yaygınlaşması, sigorta ve emeklilik sisteminin gelişmesi, finansal teknolojinin (Fintech) hız kazanması, mobil bankacılık, dijital ödeme sistemleri ve finansal teknoloji start-up'ları gibi alanlarda inovasyon ve teknolojik ilerlemeler, düzenleyici reformlar ve politikalar (Briassoulis, 2001: 417-418; Anwar, Shabir ve Hussain, 2011: 265).

3.3. Finansal Gelişmenin Ölçülmesi

Finansal sektör gelişimini değerlendirmek ve ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılması üzerindeki etkisini anlamak için finansal gelişmenin iyi ve doğru ölçümü çok önemlidir. Bununla birlikte, kapsadığı karmaşıklık ve boyutlar göz önüne alındığında, uygulamada finansal gelişmeyi ölçmek zordur ve bu zorluk, daha çok finansal gelişme göstergelerinin belirlenmesi sırasında yaşanmaktadır. Bunun nedeni finansal gelişme göstergelerinin, ülkenin ekonomik ve politik koşullarına bağlı olarak değişebilmesidir.

Finansal gelişme göstergelerinin genellikle üç ana boyutta incelendiği belirtilmektedir. Bunlardan ilki parasal büyüklük üzerinde durmaktadır. Parasal büyüklük, ülkenin para arzı, likidite durumu ve para politikaları gibi faktörlere dayalı olarak değerlendirilir. İkinci olarak, kredilere ilişkin büyüklükler ele alınmaktadır. Kredi büyüklüğü, finansal sistemin sağlığı ve ekonominin genel performansı açısından önemli bir göstergedir. Özel sektöre verilen kredilerin GSYİH'ya oranı bu göstergelerden biridir. Üçüncü olarak ise sermaye piyasası büyüklüğü incelenmektedir. Sermaye piyasası, hisse senetleri, tahviller ve diğer finansal araçlar

aracılığıyla sermaye akışını sağlar ve ekonomik büyümeyi etkileyebilmektedir (Lynch ve David 1996: 7).

Bunların dışında finansal gelişmenin çok boyutlu ve karmaşık yapısını hesaba katma adına IMF Uluslararası Finansal İstatistikleri (IFS) tarafından sunulan finansal gelişme endeksi; finansal kurumları ve finansal piyasaları derinlik, erişim ve verimlilik bakımından ele alarak oluşturulmuştur ve ampirik çalışmalarda bir başka finansal gelişme göstergesi olarak kullanılmaktadır (Sahay, Čihák, N'Diaye ve Barajas, 2015).

3.4. Finansal Gelişmenin Ülke Ekonomileri İçin Önemi

Finans sektörün ekonomik büyüme ve gelişmedeki önemi her geçen gün artmakta ve finansal sektörün gelişmesi ülke ekonomilerine birçok katkı sağlamaktadır. Bunlardan ilki yatırımların finansmanına kaynak sağlanmasını kolaylaştırmasıdır. Gelişmiş bir finansal sektör, işletmelerin ve hanehalkının yatırımlarını finanse etmek için daha fazla kaynak sağlar. Bu da ekonomik büyümeyi teşvik eder ve yeni iş imkanları yaratır. İkincisi, risk yönetimine katkı sağlamasıdır. Finansal sektör, riskleri yönetmek için çeşitli araçlar ve ürünler sunar. Sigorta, türev araçlar ve diğer finansal enstrümanlar aracılığıyla risklerin dağıtılması ve azaltılması sağlanır. Bu da ekonomik istikrarı artırır. Üçüncüsü, tasarrufların etkin kullanımını sağlamasıdır. Kuruluşlar, tasarruflarını finansal araçlarla değerlendirerek getiri elde edebilir ve bu da kişisel refahı artırır. Dördüncüsü, gelişmiş bir finansal sektörün yabancı sermaye akışını teşvik etmesidir. Yatırımcılar, güvenilir ve etkili bir finansal altyapıya sahip ülkelerde daha fazla yatırım yapmaya eğilimlidirler. Bu da yerel ekonomiye sermaye girişini artırır ve teknoloji transferini sağlar. İnovasyon çalışmalarının ve girişimciliğin yollarını açar. Yeni iş fikirlerini desteklemek ve girişimciliği teşvik etmek için gerekli finansmanı sağlar. Beşinci ve sonuncusu ise ekonomik istikrara katkısıdır. Ekonomik istikrarın sağlanmasında da ilk koşullardan biri finansal sektörün güçlü olmasıdır. Finansal sektör, bankacılık düzenlemeleri, denetim mekanizmaları ve politika araçları aracılığıyla ekonomik istikrarı korumak için önemli bir rol oynar. Krizlerin etkilerini sınırlamak, finansal istikrarı sağlamak ve güveni artırmak için düzenleyici tedbirler alınır (Levine, 1997).

Levine (1997), finansal sektörün ekonomik büyüme sürecinde önemli bir rol oynamasının temel nedenini, fon tedariki görevini yerine getirerek yeni teknolojilerin

yayılmasını ve sermaye birikiminin gerçekleşmesini desteklemesine bağlamaktadır. Buna göre finansal sektör; ticareti kolaylaştırmak, riskten korunma, çeşitlendirme, kaynakların etkili bir şekilde tahsisi, kurumsal kontrolün sağlanması, tasarrufların mobilize edilmesi ve mal-hizmet alışverişini kolaylaştırmak gibi çeşitli fonksiyonları yerine getirerek ekonomiyi desteklemektedir.

Finansal sektör ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk iktisatçılardan biri olan Schumpeter (1911), kredi piyasalarının ekonomik büyüme ve kalkınmadaki kritik rolünü incelemiş ve bankaları tasarrufları kolaylaştırma ve aracılık etme, sermaye birikimine yol açma ve ekonomik büyümeyi destekleme konusunda kilit bir oyuncu olarak görmüştür. Goldsmith (1969) 35 ülkenin 1860-1963 yılları arası verileri ile yaptığı çalışmada, finansal gelişme ile ekonomik büyüme arasında paralellik olduğu sonucunu bulmuştur. McKinnon ve Shaw (1973), 1965-1973 yılları arası Afrika ülkeleri için finansal sektörün serbestleşmesiyle ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında finans sektöründe hükümet müdahalelerinin azalmasıyla ekonomik büyümenin daha hızlı olacağını belirtmişlerdir. Hükümetin faiz oranları yahut döviz işlemlerine yönelik yaptığı kısıtlamaların kalkmasıyla sektöre giriş çıkışlar daha hızlı hale geleceğinden, daha hızlı bir büyüme olacağını üzerinde durmuşlardır. King ve Levine (1993)'in 80 ülke için 1960-1989 yılları arası dönemi kapsayan çalışmalarında, Schumpeter'in elde ettiği sonuçlara benzer sonuçlar ortaya koymuşlardır. Hassan, Sanchez ve Yu (2011), çalışmada 1980-2007 yılları arası dönemde OECD ülkeleri için finansal sistemin işlerliğinin ekonominin istikrarlı ilerleyişine olumlu etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Fakat ekonomik büyüme için tek yöntemin finansal sistem iyileşmeleri olmadığını da altını çizmişlerdir. Yine Uddin, Sjö ve Shahbaz (2013) tarafından Kenya için yapılan çalışmada, 1971-2011 yılları arasında finansal gelişmenin büyüme üzerindeki olumlu etkisi doğrulanmaktadır. İbrahim ve Alagidede (2018), 1980-2014 yılları arasında 29 Sahra altı Afrika ülkesinde finansal gelişmenin ekonomik büyümeye olumlu etki yaptığı sonucunu bulmuşlardır. Hao, Yu, Wang ve Lee (2018) de 2006-2012 yılları arasında Çin'de ekonomik büyümeden finansal gelişmeye doğru tek yönlü nedensellik bulgusuna rastlamıştır. Asteriou ve Spanos (2019), 1990-2016 yılları arası dönemde 26 Avrupa ülkesi için benzer sonuçlar bulmuştur.

Bununla birlikte Robinson (1979), finans-büyüme bağlantısı hakkında farklı bir görüş sunmuş ve ekonomik büyüme sonucunda finansal piyasaların buna karşılık

verme amacıyla geliştiğini belirtmiştir. Buna karşılık, Cheng, Chien ve Lee (2020), 2000–2015 yılları arası dönemde ele alınan 72 ülkede finansal gelişmenin ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkisi olduğu sonucuna varmışlardır.

Finansal sektör ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü ilişki bulan çalışmalardan Khan ve Senhadji (2000), gelişmekte olan ve gelişmiş 159 ülkeyi ele aldıkları çalışmada 1966-1999 yılları arasında menkul kıymetler ile bankacılık sektörünü de kapsayan finansal gelişmişlik göstergelerinden hareket etmiş ve finansal gelişmeyle ekonomik büyüme arasında pozitif ve istatistiki olarak anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Rajan ve Zingales (1998) 1980- 1990 yılları arasında gelişmekte olan ülkeler için finansal gelişme ile GSYİH arasında çift yönlü nedensellik olduğunu belirtmişlerdir. Abu-Bader ve Abu-Qarn (2008), 1960-2001 yılları arası dönemde Mısır için finansal gelişme ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedenselliğe dair kanıtlar elde etmişlerdir. Başka bir çalışmada Wolde-Rufael (2009), 1996-2005 yılları arasında Kenya'da büyüme ve finansal gelişme arasında çift yönlü nedensellik olduğu sonucuna varmaktadır.

3.5. Finansal Gelişme ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Finansal gelişme finansal aracılık hizmetlerindeki nicelik, nitelik ve verimlilik artışlarını içeren bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Sehrawat ve Giri, 2016: 1000). O halde etkin ve iyi işleyen bir finansal sistemin, ekonomik büyümeye katkısı kaçınılmazdır. Peki finansal gelişme ile gelir eşitsizliği kavramlarını birbirine bağlayan iktisadi gerekçe sadece ekonomik büyümeye katkısı ile mi açıklanabilir?

Bu sorunun cevabı evet olsaydı iki kavram arasındaki ilişki çok dolaylı etkilere dayanıyor olurdu. Oysa ki finansal gelişme ile gelir eşitsizliği birebir ilişkili iki kavramdır. Bu ilişkinin ilk dayanağı; finansal kaynaklara erişimin kolaylaşmasının yatırım faaliyetlerini arttırması ve doğrudan istihdam olanaklarını genişleterek düşük gelirli kesimlerin gelirini arttırabilme özelliği olmasıdır. Ayrıca finansal kaynaklara kolay erişim, eğitim ve sağlık gibi alanlara erişimi de kolaylaştırarak beşeri sermayede artış sağlayabilmekte ve böylece düşük gelirli bireyler için fırsatlar yaratabilmektedir. Enflasyonla mücadele açısından değerlendirildiğinde ise finansal sektör gelişimi, yüksek enflasyon dönemlerinde finansal kaynaklara erişimi sağlayarak yüksek gelirli grupların gelirini koruyabilmektedir. Kısacası finansal

gelişme, gelir eşitsizliğini kısmen de olsa gidermeye yardımcı olabilme özelliğine sahiptir (Sbia, Shahbaz ve Hamdi, 2014: 3).

Ancak literatürde finansal gelişmenin modern sektöre geçişi teşvik ederek gelir eşitsizliğini arttırdığı veya finansal liberalizasyon politikalarının daha yüksek gelir eşitsizliğine yol açtığını savunan argümanlar da bulunmaktadır. Buna göre sermaye akışının serbestleşmesi, vasıflı işçilere olan talebin vasıfsız işçilere göre artmasına ve daha yüksek ücret eşitsizliğine yol açmaktadır (Cragg ve Epelbaum, 1996).

Finansal sektörün gelir eşitsizliğini arttırdığına dair argümanlardan bir başkası da ekonomik büyümenin ve gelir eşitsizliğinin düşük olduğu ekonomik büyümenin erken aşamalarında, finansal hizmetlere erişimin çok maliyetli olduğu ve sektöre yalnızca birkaç kişinin katıldığı yönündedir. Buna göre ekonomik büyüme arttıkça daha fazla insan finansal aracılıklardan yararlanacak, bu da daha hızlı ekonomik büyümeye ve aynı zamanda daha yüksek gelir eşitsizliğine yol açacaktır. Kritik bir finansal gelişme eşiği geçildiğinde ise finansal hizmetler, nüfusun daha geniş kesimlerine yayılacak ve gelir eşitsizliğinde iyileşme yaşanacaktır. Yani daha fazla finansal gelişme (daha düşük finansal aracılık maliyetleri), yüksek büyüme ve düşük gelir arasında bir dengeye yol açacaktır. Bu nedenle finansal gelişmenin daha eşitlikçi bir gelir dağılımına katkıda bulunmasından önce, finansal sektörün minimum büyüklüğü gereklidir. Kısacası finansal piyasalar; ancak finansal gelişme düzeyi yükseldikçe ve kritik bir eşik aşıldıkça, geniş marjda da faaliyet göstererek daha önce finansal hizmetlerden dışlanmış olanlara kaynak sağlamaktadır (Townsend ve Ueda, 2006).

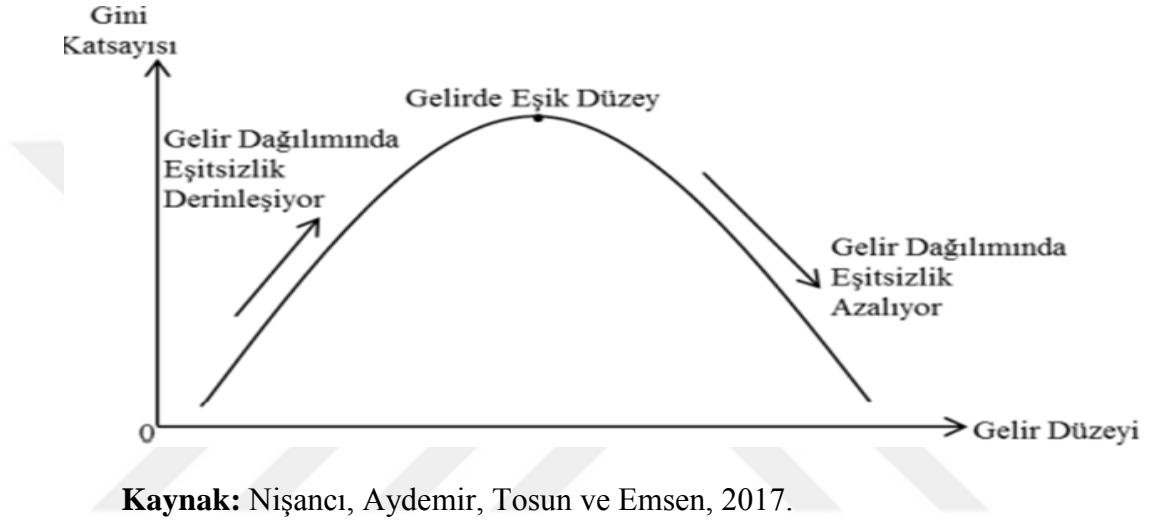
Finansal gelişmenin belirli bir düzeye ulaşmasından önce gelir eşitsizliğini arttırdığı, sonrasında ise azalttığı yaklaşımı Kuznets Hipotezinin finansal piyasalara uyarlanmış hali olan Finansal Kuznets Hipotezi ile açıklanmaktadır. Bu nedenle çalışmanın devam eden bölümlerinde öncelikle Kuznets Hipotezi ve bu hipotezden türeyen Finansal Kuznets Hipotezine daha ayrıntılı olarak yer verilecektir.

3.6. Kuznets Hipotezi

Ekonomik büyümenin sosyal etkileri araştırılmak istendiğinde, öncelikle büyümenin hanehalkı gelirlerine etkilerine bakılmaktadır. İlişkinin incelenmesi Simon Kuznets'in 1955 yılında sunduğu hipotezle ivme kazanmıştır. Ortaya atılan Kuznets

Hipotezine göre ekonomik büyümenin ilk aşamalarında, gelir eşitsizliği artmaya başlamakta, fakat ekonomik büyüme belirli bir düzeye ulaştıktan sonra gelir eşitsizliğini azaltıcı etkileri ortaya çıkmakta ve gelir dağılımında adaletin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır (Kuznets, 1955: 1-28). Bu aşamaların grafik üzerinde gösterimi, ‘ters U’ şeklinde bir eğri ortaya koymuştur ve Kuznets Hipotezi bu eğri ile anılmaya başlanmıştır (Weil, 2016: 388). Şekil 3’de Kuznets Eğrisinin gösterildiği grafik sunulmuştur.

Şekil 3: Kuznets Eğrisi

Şekil 3’te yer alan Kuznets eğrisi, ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi başlangıç, artış ve azalış aşamaları olmak üzere 3 aşama ile açıklayan bir teorik modeldir (Kuznets, 1955):

- **Başlangıç Aşaması (İlk Aşama):** Ekonomik büyüme sürecinin başlangıcında gelir eşitsizliği genellikle düşüktür, çünkü kaynaklar ve gelir dağılımı henüz karmaşık bir ekonomik yapının içindedir.
- **Artış Aşaması (Orta Aşama):** Ekonomik büyüme ile birlikte gelir eşitsizliği artmaya başlar. Bu dönemde, bazı sektörler ve gruplar diğerlerine göre daha hızlı büyüme gösterir ve bu da gelir eşitsizliğini artırır.
- **Azalış Aşaması (Son Aşama):** Daha sonra, ekonomik gelişmenin devam etmesiyle birlikte, gelir eşitsizliği azalır. Bu genellikle daha geniş bir gelir dağılımına ve daha kapsayıcı bir ekonomik büyümenin oluşmasına işaret eder.

Kuznets eğrisi, grafiksel olarak ‘ters U’ şeklindedir. Yatay eksene bakıldığında kişi başına GSYİH büyüme oranı, dikey eksene bakıldığında ise gelir eşitsizliği ölçütü

olarak gini katsayısı yer alır. Başlangıçta kişi başına düşen gelir seviyesi artış gösterirken, gini katsayısı da artmaktadır. Gelir seviyesi belirli bir düzeye ulaştıktan sonra ise gini katsayısı azalmaya başlamaktadır. Bu durumun nedenini ise büyümenin ilk aşamalarında, yüksek gelir düzeyine sahip kişilerin tasarruf yapmaya imkan bulabilmesine karşın düşük gelir sahibi kişilerin ihtiyaçlarını karşılamakla yetinmesine bağlanmaktadır. Tam da bu aşamada sermaye daha kıt bir hale geldiğinden, faizler artmakta ve yüksek gelir sahiplerinin gelirleri daha da artmaktadır. Bu nedenle yüksek gelir sahipleri ile düşük gelir sahipleri arasındaki gelir farkı daha da açılmaktadır. Fakat ekonomik büyüme arttıkça, ülkedeki sermaye artacağından ve düşük gelir sahipleri de tasarruf edebileceği düzeyde gelir elde edeceğinden, ek gelir sağlayabileceklerdir. Böylelikle gelir dağılımındaki eşitsizlik azalmaya başlayacaktır (Kuznets, 1955: 7).

Kuznets'e göre tarım sektöründeki kişi başına düşen gelir diğer sektörlerle kıyasla daha düşük olduğundan, gelir eşitsizliği tarım sektöründe daha azdır. Büyümenin ilk safhalarında tarım sektörünün sermayedeki pay oranı azalmaya başlamaktadır. Tarım sektörü dışındaki sektörlerdeki gelir dağılımı eşitsizliği daha fazla olduğundan, bu sektörlerin ekonomideki payının artması eşitsizliğin hızlı bir şekilde artmaya başlamasına neden olmaktadır (Kuznets, 1955: 7-8).

Öte yandan düşük gelir sahibi kesimin nüfus artış hızı, yüksek gelir sahibi kesime nazaran daha hızlı olacağından, düşük gelir grupları gelirini daha fazla hane bireyine paylaşmak durumunda kalmaktadır. Bu durum gelirlerinin daha da düşmesine neden olurken, bir yandan sanayi sektörü de ilerlemeye devam etmekte ve yüksek gelir gruplarının gelir düzeyi gitgide artmaktadır (Kuznets, 1955: 8-18). Ekonomik büyümenin ilk safhasındaki gelir dağılımı eşitsizliği artışının sebebi de bu iki durumla açıklanmaktadır.

Kuznets Eğrisinin 'Azalış Aşaması', genellikle kapsayıcı büyüme anlayışı ile ilişkilendirilmektedir. Kapsayıcı büyüme, net tanımı olmamakla birlikte, bir ekonominin milli gelirinin artmasıyla ortaya çıkan faydaların ve fırsatların toplumun çeşitli kesimlerine adil ve dengeli bir şekilde dağıtıldığı bir ekonomik büyüme modeli olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik büyümenin sadece genel milli gelir artışı ile değil, aynı zamanda toplumun farklı gruplarına etkili bir şekilde yansıtılmasıyla gerçekleştiğini; sadece ekonominin genel performansını ölçen bir gösterge değil, aynı zamanda bu büyümenin sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri azaltma amacını taşıyan bir

perspektifi de içermektedir (Taşkın, 2014: 2). Kısacası kapsayıcı büyüme, toplumun her kesimindeki insanlar için fırsat yaratan ve bu fırsatların adil bir şekilde dağıtılmasını sağlayan bir ekonomik büyüme modeli olarak tanımlanmaktadır. Bu bakış açısıyla kapsayıcı büyüme, yoksulların iktisadı olarak da anılmakta ve ekonomik büyümenin özellikle yoksul kesimleri hedef aldığına ve sosyal durumlarını iyileştirdiğine vurgu yapılmaktadır. O halde kapsayıcı büyümeyi sadece genel refah artışıyla değil, aynı zamanda toplumsal dezavantajları ve yoksulluğu azaltmaya odaklı bir ekonomik strateji olarak değerlendirmek gerekmektedir (World Bank, 2009). Nitekim ekonomik büyüme ne kadar yüksek seviyelerde gerçekleşirse gerçekleşsin, ‘gelir eşitsizliği, yoksulluk ve işsizlik’ problemleri çözüme ulaşmadığı takdirde büyüme başarısız bir büyüme kabul edilmektedir (OECD, 2012). Tüm bu bilgiler ışığında ekonomik büyümenin sadece nicel bir artış değil aynı zamanda adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir olması gerektiğine vurgu yapan kapsayıcı büyüme anlayışı, Kuznets Eğrisinin son aşamasında neden gelir eşitsizliğinin azaldığını açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Kuznets (1955), son aşamadaki eşitsizlik azalışını açıklarken, tarım sektörünün azalması neticesinde kente göç edenlerin, şehirdeki yaşama alışmasına, gelirlerinin arttırmasına ve kendilerine sağlanan imkanların artmasına da bağlamaktadır. Ayrıca göç edenlerin şehir yaşamına alışmasının yanı sıra, bu sürede doğacak çocukların şehre uyum problemi de olmayacak ve şehirlerde düşük gelir gruplarına çeşitli politikalar uygulanmak durumunda kalınacaktır. Farklı gelir grupları arasındaki geçişin zorluğuna da değinerek, yüksek gelir gruplarının sahip oldukları gelir seviyesinin üzerine çıkmasının düşük gelir gruplarının sahip olduğu gelirin üzerine çıkmasından daha zor olduğunu dile getirmektedir (Kuznets, 1955: 8-18).

Son yıllarda yapılan araştırmaların bazıları, Kuznets hipotezinin öngördüğü ‘ters U’ savını desteklemekte ve ele alınan ülke örneklerinde ekonomik büyüme başlangıçta gelir dağılımını kötüleştirmekte, ancak daha sonra bu durumu düzeltmektedir. Ancak yapılan çalışmaların bazıları ise ‘ters U’ savının doğrulanmadığını, hatta ekonomik büyüme ile gelir dağılımı arasında kuvvetli bir ilişkinin olmadığını göstermektedir (Bruno, Ravallion ve Squire, 1996; Deininger ve Squire, 1997; Fishlow, 1995). Bu durum, ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin ülkelere özgü faktörlere, ekonomik yapıya ve politikalara bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir (Sarel, 1997: 5).

Kuznets Hipotezi, ekonomik büyüme ve yapısal değişikliklerin, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri azaltıcı bir etkisi olduğunu öne sürmektedir. Bu noktada, Kuznets Hipotezi, aktif geliri yeniden dağıtıcı politikalara ihtiyaç duyulmadan doğal olarak gelir dağılımındaki eşitsizliği düzeltebileceği düşüncesine vurgu yapmaktadır. Ancak hipotez, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri azaltan etkilerin otomatik olarak gerçekleşmeyeceği ve aktif politikalara ihtiyaç duyulabileceği eleştirilerine maruz kalmıştır. İktisadi büyüme ve yapısal değişikliklerin, gelir dağılımını düzeltme sürecini otomatik olarak tetiklemeyeceği, bu noktada devlet müdahalesinin önemli olabileceği akla gelmektedir. Sri Lanka'nın 1953-1973 yılları arası dönemde düşük büyüme hızına sahip olmasına rağmen, mutlak ve göreceli yoksulluğun azaldığı öne sürülmektedir. Bu durum, yüksek büyüme hızının mutlak ya da göreceli yoksulluğu azaltmada tek başına zorunlu veya yeterli olmadığını gösteren bir örnektir. Bu durum, sadece büyümenin değil, aynı zamanda büyümenin doğru bir şekilde yönetilmesi, gelir dağılımına odaklanan politikaların uygulanması ve diğer faktörlerin de önemli olduğunu vurgulamaktadır (Aktan ve Vural, 2002).

Genel olarak, ekonomik büyümenin gelir dağılımına olan etkisi konusundaki açıklamalar bu şekilde özetlenebilmektedir. Ancak, ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkisini savunanların yanı sıra, gelir dağılımının da ekonomik büyüme üzerinde etkisi olabileceği unutulmamalıdır. Nitekim gelir dağılımındaki eşitsizlik arttıkça, tasarrufların da artacağı ve böylece sermaye birikimi ve ekonomik büyümenin artacağı düşünülmektedir. Bunun nedeni ücretlerin tamamının genellikle tüketilmesi ve sermaye birikimine ek katkının sadece karlardan gelmesidir. Öte yandan yoksullar genellikle zenginlere oranla daha fazla tüketme eğilimindedirler. Bu durum, yüksek gelir grubuna kıyasla daha az tasarruf yapma fırsatları olduğunu gösterir. Dolayısıyla gelir artışı, gelir eşitsizliği aracılığıyla genellikle üst gelir gruplarına daha fazla gelir getirebilir. Gelirin daha düşük tüketim eğilimi olan yüksek gelir gruplarına gitmesi, tasarruf miktarının artmasına ve dolayısıyla ekonomik büyümenin oluşmasına katkıda bulunabilmektedir.

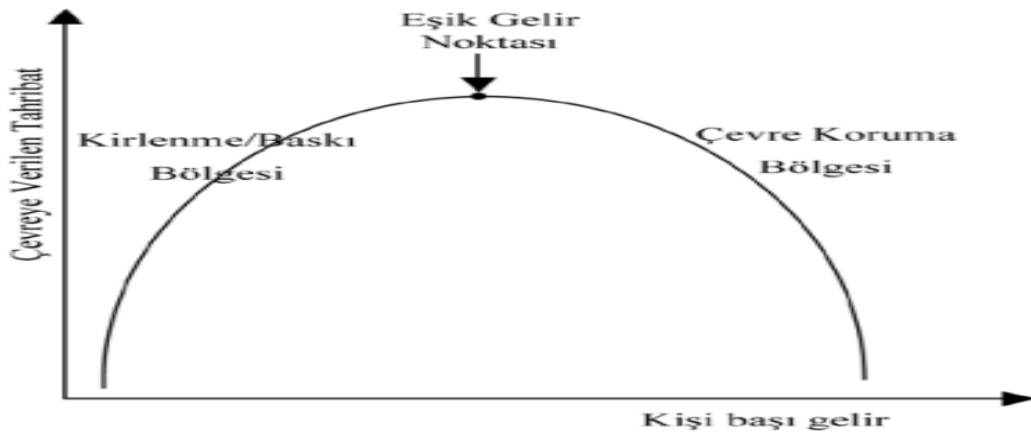
Ancak yine de gelir dağılımındaki eşitsizliklerin artması, geliri yeniden dağıtıcı politikalara olan talebin artmasına neden olmaktadır. Ekonomide yer alan aktörlerin durumunun kötüleşmesi durumunda, kamunun vergi gelirleri azalabilir. Bu durumda kamu kesiminin finansman ihtiyacını karşılamak için yeni vergiler getirilmesi ve vergi oranlarının yükseltilmesi gerekebilir. Ancak vergi oranlarının

beklenenden daha fazla artırılması, sermaye birikimini azaltabilir ve dolayısıyla büyümeyi de kısıtlayabilir. Ayrıca toplumsal çatışmalar mülkiyet haklarını tehdit ettiğinde, verimli yatırımların yapılmasını engellemektedir. Bu durumda ekonomik büyüme yavaşlar ve düşük büyüme oranları genellikle siyasi istikrarsızlığı artırmaktadır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik azaldıkça, yani orta gelirli sınıfın büyüklüğü arttıkça, ekonomik büyüme ve siyasi istikrar olumlu yönde etkilenmektedir (Aktan ve Vural, 2002).

3.6.1. Çevresel Kuznets Hipotezi

1990'lı yıllarda ekonomik büyüme ile çevre kirliliği arasında, Kuznets'in gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasında kurduğu ilişkiye benzeyen bir ilişkinin olduğu iddia edilmiştir. Grossman ve Kruger tarafından öne sürülen bu yaklaşıma göre, ekonomik büyüme başlangıçta çevre kirliliğini artırırken, süreç ilerledikçe ve kişi başına düşen gelir yükseldikçe çevre kirliliği azalmaktadır (Güriş ve Tuna, 2011: 174; Zhang ve Cheng, 2009: 2706). Bunun nedeni ekonomik büyümenin başlangıç aşamalarında üretimdeki artışla birlikte çevre kirliliğinin artması, ekonomik büyüme devam ettikçe kişi başına düşen gelirin belirli bir seviyeye ulaşmasıyla da insanların çevre bilincinin artması ve daha temiz bir çevre için çaba göstermesidir. Artan çevresel faaliyetlerin sonucunda da çevre kirliliğinin azalmaya başlaması beklenmektedir (Arı ve Zeren, 2011: 38-39; Dinda, 2004: 432). Böylece ekonomik büyüme ile çevre kirliliği arasındaki ilişki, 'ters U' şeklinde gösterilmektedir. Şekil 4'de Çevresel Kuznets Eğrisi sunulmaktadır.

Şekil 4: Çevresel Kuznets Eğrisi

Kaynak: Yandle, Bhattarai ve Vijayaraghavan, 2002.

Şekil 4’de görüldüğü üzere eğri, ters U şeklini almaktadır. Bunun nedeni ölçek, kompozisyon ve teknolojik etkilerdir (Grossman ve Krueger, 1991: 3-4). Kirliliğin arttığı evre ölçek etkisiyle açıklanmaktadır. Büyüyen bir ekonomide doğal kaynak kullanımı ve üretim ölçeğinin artmasıyla birlikte ölçek etkisi ortaya çıkacak ve çevre kirliliği ile çevresel bozulma artacaktır (Akboşancı, Türüt-Aşık ve Tunç, 2009: 2).

Kirliliğin azaldığı evre ise kompozisyon etkisi ve teknolojik etkiyle açıklanmaktadır (Saatçi ve Dumrul, 2011: 68). Kompozisyon etkisinin çevreye olumlu katkı sağlayacağı iddia edilmektedir. Ekonomik büyümeyle ekonominin yapısı değişecek, tarım sektöründen sanayi sektörüne geçilmesi çevre kirliliğini arttıracaktır. Ancak ekonomik büyüme arttıkça, daha az doğal kaynak kullanan hizmet ve bilgi sektörlerine geçilmesiyle çevre kirliliği azalacaktır. Bu ekonomik yapıdaki değişim ise çevre kirliliğini olumlu şekilde etkileyecektir (Başar ve Temurlenk, 2007: 3). Ayrıca ekonomik büyümenin ilerleyen aşamalarında, teknolojik ilerlemeler sayesinde eski teknolojilerin yerine temiz ve çevre dostu teknolojilerin kullanılmasıyla teknik etki, çevre kirliliğini azaltılmasına katkı sağlayacaktır (Grossman ve Krueger, 1991: 4-5).

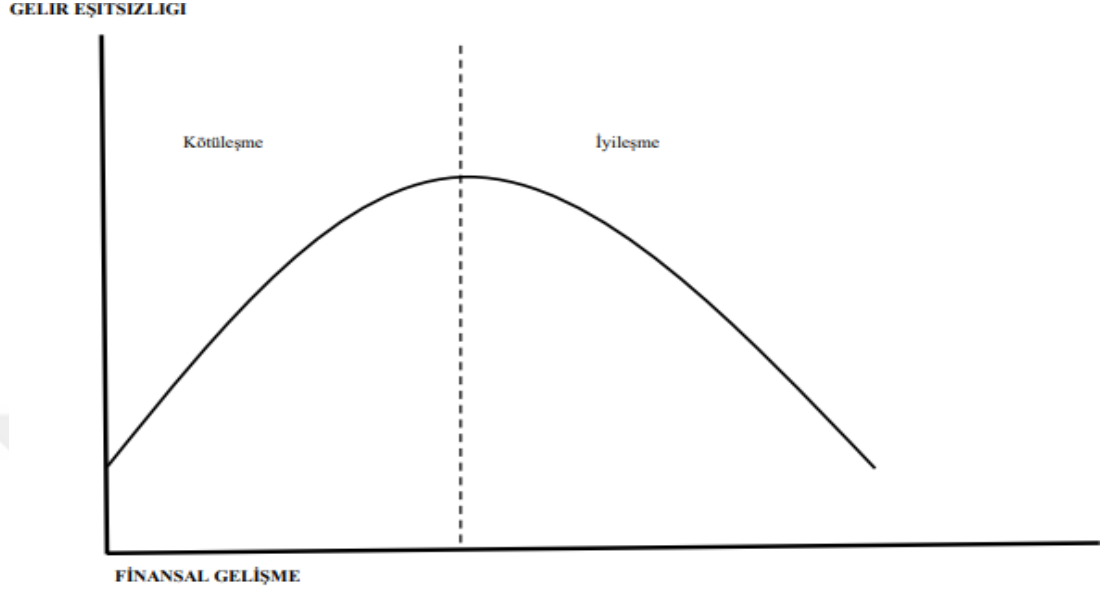
3.6.2. Finansal Kuznets Hipotezi

Kuznets Hipotezinden yola çıkarak finansal gelişme ve gelir eşitsizliğini inceleyen ana çalışmalardan biri Greenwood ve Jovanovic (1990)’e aittir. “Finansal Gelişme, Büyüme ve Gelir Dağılımı” adlı çalışmalarında, ülkede finansal gelişmenin ilk aşamalarında finansal alt yapının henüz yeterli olmaması nedeniyle ekonomik büyümenin yavaş ilerlediğini belirtmektedir. Gelir seviyesinin artmaya başladığı aşamada ise zengin kesim ile fakir kesim arasındaki eşitsizlik artış göstermektedir. Finansal gelişme tamamlanma sürecine ulaştığında ve ülke finansal olarak gelişmiş kabul edildiğinde, ülkenin gelir dağılımında eşitliği sağlayabilecek konuma geldiği belirtilmektedir (Greenwood ve Jovanovic, 1990).

‘GJ Hipotezi’ diye de anılan yaklaşımda finansal gelişmelerin gelir dağılımında adaleti sağlayabilmesi finansal gelişmelerin ve finansal alt yapının olgunluğuna bağlı tutulmuştur. Bu nedenle finansal gelişme ve gelir eşitsizliği ilişkisi arasında doğrusal bir ilişkinin olmadığı, finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini önce arttırdığı sonrasında ise azalttığı ve ‘ters U’ şeklinde bir eğri çizdiği belirtilmektedir

(Greenwood ve Jovanovic, 1990). Finansal Kuznets Eğrisinin ‘ters U’ şeklini alması, Şekil 5’te gösterilmektedir.

Şekil 5. Finansal Kuznets Eğrisi

Kaynak: Nikoloski, 2013.

Şekil 5’te görüldüğü üzere, finansal gelişmenin ilk aşamalarında gelir dağılımında adaletsizlik önce artmaya başlamaktadır. Bunun nedeni ise finansal gelişmenin ilk aşamalarında finansal alt yapı yetersizliklerine ve bilgi asimetrisine bağlanmaktadır. İlk aşamalarda finansal gelişmelere yalnızca belirli bir gelir seviyesinin üzerinde olanlar ulaşabilecek imkanlara sahip olacaktır. Alt yapı geliştikçe, bu durum düşük gelir gruplarının da finansal gelişmelere ulaşabileceği bir duruma evrilecektir. Finansal Kuznets Hipotezinin önerdiği modelde, düşük gelir gruplarının finansal sisteme dahil olmanın maliyeti dolayısıyla sistemden dışlandıkları, bu nedenle de daha yavaş bir şekilde tasarruf yaptıkları belirtilmektedir. Yüksek gelir gruplarında ise onları daha fazla tasarruf ettirebilecek araçlara katılabilmeleri sayesinde servetlerini arttırmalarının daha kolay olduğunu ifade etmektedirler. Finansal gelişimin ilk aşamalarında bu gibi nedenlerle eşitsizlik artış göstermektedir.

Bahsi geçen finansal gelişim safhasına gelindiğinde, finansal erişilebilirliğin de bir getirisi olarak girişimcilik faaliyetleri de artacak ve düşük gelir grupları artık daha fazla finansal kaynağa erişim sağlayabilecektir. Bu durumu sağlayan en büyük etken teknolojik gelişmelerdir. Teknolojik gelişmeler, üretim çeşitliliği ve miktarını

arttırmaktadır. Bu sayede finansal gelişmeler, düşük gelir sahiplerine de hitap ederek gelir seviyelerini arttırmaya başlayacaktır.

Konuya farklı bir yaklaşım getiren Galor ve Zeira (1993), zengin kesim ile fakir kesim arasındaki gelir farkının sebebinin beşeri sermaye yatırımları teşvikine bağlamışlardır. Buna göre refahın eşit olmayan dağılımını, öncelikle daha yüksek sermayeye sahip olarak başlayanlar (miras sahipleri) ve borçlanma ile başlayan bireylerin eşitsizliğinin belirlediği belirtilmektedir. Kusurlu kredi piyasaları, daha az varlıklı ailelerden gelen çocukların okula erişimini ve sermaye birikimini kısıtlamaktadır. Kredi piyasasındaki aksaklıklar, beşeri sermaye birikiminde bireyler arası farklılıkların sürmesine neden olarak, gelir ve servet tahsisinde de bireyler arası farklılıkların sürmesine neden olur. Bu durum eşitsizliğin nesiller boyu taşınmasına sebep olmaktadır. Ancak finansal sektör geliştikçe, piyasa kusurlarının ortadan kalktığı ve beşeri sermaye yatırımının düşük gelir grupları için de mümkün hale geldiğini belirtmektedirler. Dolayısıyla, daha az varlıklı bireyler de yatırımlarını güçlendirebileceği için gelir farkı azalmaktadır.

Rajan ve Zingales (2003) ise finansal kurumların yeterince gelişmemiş olması durumunda, kurumların düşük gelir gruplarını dışlayacağını ve yüksek gelir gruplarına yönelik hizmetlerine odaklanacağını, bu durumun da gelir eşitsizliğini arttıracığını belirtmiştir. Finansal sektörün gelişim sürecinde yoksul insanlar sermaye yatırımı konusunda yetersiz kaldıklarından, gelir dağılımı farkı artmaya başlar. Kente göç edemeyen kısım da iş bulma konusunda yetersiz kalacağı için gelirleri azalır. Bu durum sonucunda yoksul kısım daha da yoksullaşmayla başlar ve zengin ile fakir arasındaki gelir farkı daha da açılır. Farkın kapatılmasının gelişmiş finansal kurumlarla olabileceğini savunan Rajan ve Zingales (2003), finansal gelişmenin ön koşulları sağlandığında gelir eşitsizliğini azaltmak için etkili bir yöntem olarak gösterilebileceğini belirtmektedir.

Banerjee ve Newman (1993)'a göre, minimum yatırım gereklilikleri veya karlı yatırımla ilgili sabit maliyetler nedeniyle yalnızca zenginler girişimci olmayı karşılayabilir ve yatırımlarından yüksek getiri elde edebilir. Yoksul insanlar bunun yerine girişimciler için çalışmayı ve maaş kazanmayı tercih etmektedir. Dolayısıyla, servetin başlangıçtaki dağılımı, girişimci olma olasılığını ve bireyler arası yatırım getirileri ve gelir eşitsizliğine bağlı olarak kredi kısıtlamalarını etkiler. Finansal gelişme, kredi kısıtlamalarını hafifleterek ebeveyn servetine olan bağımlılığı azaltır ve

beşeri ve fiziksel sermaye birikimini, ekonomik büyümeyi ve gelir eşitliğini teşvik eder.

Galor ve Tsiddon (1995) ise Finansal Kuznets Hipotezinin geçerliliğini, finansal gelişmenin ilk aşamasında, vasıflı elamanla vasıfız eleman arasındaki ücret farkının genişlemesi, sonrasında ise bu ücret farkının azalması ile açıklamaktadır. Kapalı bir ekonomide vasıflı elemana yönelik beşeri sermaye yatırımlarının artması, vasıflı elemanların gelirlerinin artmasıyla sonuçlanır. Bu durumda vasıflı ve vasıfsız eleman arasındaki gelir farkı artacak, ancak vasıflı elemanın gelir artışının sonucunda sermaye ve tasarruf artışı gözlemlenecektir. Sermaye ve tasarruf artışı ise gelir eşitsizliği üzerinde iyileşme yaratacaktır.

3.7. Finansal Gelişme ve Gelir Dağılımı İlişkisi Üzerine Literatür Özeti

Finansal gelişme ve gelir eşitsizliğine dair çalışmalar incelendiğinde, üç ana bakış açısından söz edilmektedir. Teorik olarak ilk bakış açısıyla yapılan çalışmalar, finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında ‘ters U’ şeklinde bir ilişki olduğunu ortaya koyan Finansal Kuznets Eğrisi hipotezine dayanmaktadır. Ancak, bu teori eleştirilere de maruz kalmıştır ve her ülke için geçerli olmadığı, bazı ülkelerde gelir eşitsizliğinin sürekli olarak yüksek olduğu veya azalmadığı iddia edilmektedir. Bu nedenle ikinci bakış açısı, gelir eşitsizliği ile finansal gelişme arasında negatif doğrusal ilişki olduğunu ortaya koyan çalışmalardır. Üçüncü bakış açısı ise finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında pozitif ilişki olduğunu belirten çalışmalardır. Görüldüğü üzere literatürde yer alan çalışmalarda elde edilen sonuçlar ortak bir kaniya ulaşmamakta ve finansal gelişme-gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiye dair çelişkiler bulunmaktadır.

Barro (2000), 1960-1990 yılları arası 100 ülke üzerine yaptığı çalışmada, panel veri analizi sonuçlarına göre finansal gelişme ile birlikte yeni teknolojilerin de benimsenmesi, gelir dağılımını etkilemektedir. Rodriguez-Pose ve Tselios (2009), 1995–2000 yılları arası dönemde 102 Avrupa ülkesi üzerine yaptıkları panel veri analizi sonucunda, finansal sektör gelişimi ile gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişki tespit etmişlerdir.

Law ve Tan (2009) 1980-2000 yılları arası dönemde Malezya’yı ele aldıkları çalışmalarında, ARDL sınır testi sonucunda finansal anlamda kurumsallaşmaların ve fiyatlarda istikrarın gelir eşitsizliğini azaltıcı etkilerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Ekonomide bu olgular gerçekleşmediği sürece ise finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerinde olumlu etkisinin tam olarak olamayacağını belirtmişlerdir. Sonuç olarak ülkede iyi gelişmiş kurumlar olduğunda finansal gelişme gelir eşitsizliğini azaltmakta, ülkede iyi gelişmiş kurumların olmadığı durumda ise finansal gelişmenin gelir dağılımı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Demirgüç-Kunt ve Levine (2009), çalışmalarında 1960-1997 yılları arasında 175 ülkeye uygulanan panel veri analizi sonuçlarına göre ekonomik aktivitelerin canlanmasının emeğe olan talebi canlandırdığını ve ekonomik aktivite artışıyla finansal gelişmenin birbirleriyle ilişkili olduğunu savunmuşlardır. Ekonomideki bu canlanmadan hareketle girişimcilik faaliyetlerinin de kolaylaştığını, bu sayede yatırımların arttığını ve yatırım artışlarının da yine ekonomik büyümeyi tetiklediğini belirtmiştir. Bu sonuçlara ek olarak finansal gelişmenin artmasıyla artan finansal hizmetlerin risk yönetimini kolaylaştırdığını ve sigorta hizmetlerine talebi arttırdığını belirtmişlerdir. Bunun sebebi ise gelir sahiplerinin ekonomik bir şokla karşı karşıya kalma durumunda sağlık ve eğitim hizmeti alımının aksamaması adına, sigorta talebinde bulunmasıdır. İyi gelişmiş bir finansal sistemin varlığında, daha düşük faiz oranları ile daha kolay fon bulunabileceğinden yoksullara da faydalı olan kolay fon karşılama sayesinde gelir eşitsizliğinin azalacağını belirtmişlerdir.

Kappel (2010) 1960-2009 yıllarını kapsayan dönemde 78 ülkeyi panel veri analizi ile incelediği çalışmada, finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Kredi olanaklarının artması ve hisse senetleri gibi finansal araçların kullanılmasının da finansal gelişmeyi arttırdığını ve gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerinin önemli ölçüde olduğunu dile getirmiştir.

Batuo, Guidi ve Mlambo (2010), çalışmalarında 22 Afrika ülkesi için 1990-2004 yılları arası dönemde Genelleştirilmiş Momentler Metodu (GMM) yöntemi kullanarak gelir eşitsizliği ile finansal gelişme ilişkisini incelemişlerdir. Elde ettikleri sonuçlar neticesinde finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini azalttığını belirtmişlerdir. Ancak finansal sektör gelişimi ile gelir eşitsizliği arasında 'ters U' şeklinde bir ilişki olduğuna dair bulguya rastlamamışlardır. Ayrıca eğitim düzeyinin de gelir dağılımı adaletinin sağlanmasında pozitif rol oynadığını belirtmişlerdir.

Shahbaz ve Faridul (2011), 1971-2005 yılları arasında Pakistan için Finansal Kuznets Hipotezini test ettikleri çalışmalarında Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif

Sınır Testi (ARDL) ve Hata Düzeltme Modeli (ECM) yöntemini kullanmışlardır. Çalışma sonucunda finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini azalttığını, finansal istikrarsızlığın da gelir eşitsizliğini arttırdığına dair kanıtlar elde etmişlerdir.

Hoi ve Hoi (2012), çalışmalarında 2002-2008 yılları arası dönemde Vietnam için gelir eşitsizliği ile finansal gelişme arasındaki ilişkiyi incelemiş, sonucunda da finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini azaltmaya olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Ek olarak eğitim düzeyi ile finansal gelişmenin birlikte hareket etmesi durumunda, gelir eşitsizliğini iyileştirmede olumlu etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Tan ve Law (2012), gelişmekte olan 35 ülkede finansal gelişme ve gelir eşitsizliği ilişkisini GMM yöntemi kullanarak incelemişlerdir. Sonucunda da finansal gelişme ile gelir dağılımı arasında doğrusal olmayan U şeklinde bir ilişki olduğu sonucuna varmışlardır. Çalışmada finansal gelişmenin ilk aşamasında gelir eşitsizliğinin azalmaya başladığı, fakat bu olumlu durumun belirli bir finansal gelişme üzerine çıkıldığında aksi bir etki yaratarak gelir eşitsizliğini arttırdığı görülmüştür. Buna göre ele alınan ülke grubunda finansal gelişme, belirli bir eşik düzeyi aşıldığında gelir dağılımında adaleti bozucu etkilere sebep olmaktadır.

Zielschot (2013) 1960-2005 yılları arasında 72 ülke üzerine yaptığı çalışmada, brüt ve net gelir eşitsizliği ayrımını yaparak finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Çalışmaya göre finansal gelişme, net gelir tanımına göre gelir eşitsizliğini azaltmakta fakat brüt gelir eşitsizliğine bir etkisi bulunmamaktadır. Ek olarak en fakir %20'lik dilimdekiler finansal gelişmelerden yararlanırken, en zengin %20'lik dilimdekiler ödün vermek durumunda kalmaktadır.

Nikoloski (2013) 1962-2006 arası dönemde GMM yöntemini kullanarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında 'ters U' şeklinde bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Finansal gelişmenin her ne kadar olumlu etkileri olduğunu gözlemse de, gelişmekte olan ülkelerde yüksek ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerine etkilerinden endişe duyduklarını belirtmiştir.

Chimboza (2014) çalışmasında 1990-2005 yılları arası dönemde 20 Afrika ülkesi için gelir eşitsizliği ile finansal gelişme arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Çalışma sonucunda finansal gelişmenin gelir eşitleyici etkilerinin önemli kanıtlarının

bulunmadığı ortaya konulmuştur. Literatürde finansal gelişmenin düşük gelir sahiplerine iş imkanı sağlayabilecek ortamlar ve girişim olanakları sağladığını belirten çalışmaların aksine sonuç veren bu çalışma, finansal gelişmenin sıkı gelir dağılımı politikalarını beraberinde getirebileceğinin ve finansal temellerin sağlam atılmadığı sürece Afrika kıtasının süregelen gelir eşitsizliği probleminin ortadan kalkamayacağını altını çizmiştir. Bu zor durumla ilgili daha etkili politikalara ihtiyaç duyulduğunu ve tek başına finansal gelişmenin yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Shahbaz, Loganathan, Tiwari ve Sherafatian-Jahromi (2015), 1965-2011 yılları arasında İran için Finansal Kuznets Hipotezini ARDL yöntemi ile test etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini azalttığını, küreselleşen bir ekonomi ile gelir eşitsizliğinin önce artacağını sonra azalacağını savunmuşlardır. Finansal Kuznets Hipotezini doğrulayan bu sonucun yanı sıra, enflasyonun gelir eşitsizliğini azaltmada olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir.

Baiardi ve Morana (2016), 19 Avrupa ülkesinin 1985-2013 yılları arası dönemi verileri ile panel veri analizi kullanarak yaptıkları çalışmada finansal gelişmenin GSYİH üzerinde artış sağladığı ve daha adil bir gelir dağılımı olmasında etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca finansal küreselleşmenin gelir eşitsizliğine olumsuz etkilerinin olduğunu, fakat ticari küreselleşmenin gelir eşitsizliğini azalttığını belirtmişlerdir.

Liu, Liu ve Zhang (2016), 1996-2012 yılları arası dönemde 23 Çin şehri verilerine uyguladıkları panel veri analizi sonucunda toplam kredi ve borsa kapitalizasyonunun GSYİH'ye oranındaki bir artışın, gelir eşitsizliğinde bir artışa yol açtığını bulmuşlardır.

Seven ve Coşkun (2016), 1987-2011 yılları arası dönemde 45 gelişmekte olan ülke üzerine yaptıkları çalışmada, GMM yöntemini kullanarak finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini ve yoksulluğu azaltıp azaltmayacağını banka ve borsa gelişimi ile incelemişlerdir. Çalışma sonuçları finansal gelişmenin ekonomik büyümeyi desteklemesine rağmen, bunun düşük gelirli kesimlere mutlak fayda sağlamadığını göstermektedir. Bu bağlamda, gelir eşitsizliğini azaltmada ne bankaların ne de borsaların önemli bir rol oynamadığı görülmüştür.

Destek, Okumuş ve Manga (2017), çalışmalarında 1977-2013 yılları arası dönemde Türkiye'de Finansal Kuznets Hipotezinin geçerliliğini ARDL sınır testi

yaklaşımı ve VECM Granger nedensellik yöntemi ile incelemiştirlerdir. Çalışma sonuçları, kamu harcamaları ve enflasyon oranındaki artışın gelir eşitsizliğini arttırdığını ve reel GSYİH'deki artışın gelir dağılımını azalttığını göstermektedir. Finansal gelişme katsayısının pozitif, finansal gelişmenin karesini ifade eden değişken katsayısının ise negatif işaretli olması, Türkiye'de Finansal Kuznets Eğrisinin 'ters-U' şeklini aldığını ve Finansal Kuznets Hipotezinin geçerliliğini desteklemektedir. Bu durum, Türkiye'deki finansal gelişmelerin düşük gelir gruplarına hitap edebilecek ve gelir seviyelerini yukarı çekebilecek sosyal desteklerle sürdürmelerine bağlanmaktadır. Düşük gelir sahiplerinin de finansal gelişmelerine erişiminin mümkün kılınabildiği finansal gelişme ortamlarında gelir dağılımında eşitliğin sağlanmasında önemli etkileri olduğunun altı çizilmektedir.

Hepsağ (2017), çalışmasında ABD, Almanya, İngiltere, İtalya ve Kanada ülkeleri için Finansal Kuznets Hipotezi'nin geçerliliğini incelemektedir. Çalışmada ABD için 1961-2014, Almanya için 1971-2015, İngiltere için 1961-2015, İtalya için 1967-2015, Kanada için 1965-2008 arası yıllar ele alınmış olup sonucunda ABD, İtalya ve Kanada için Finansal Kuznets Hipotezinin geçerli olduğu görülmüş ve finansal gelişme ile gelir dağılımı eşitsizliği arasında 'ters-U' şeklinde bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Ancak, Almanya ve İngiltere için Finansal Kuznets Hipotezinin geçerli olmadığı ve finansal gelişmenin gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde herhangi bir azaltıcı etkisi bulunmadığı belirlenmiştir. Yani, bu iki ülkede finansal gelişme, gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltmada etkili bir faktör olarak görülmemektedir.

Altunöz (2018) çalışmasında 1992-2019 yılları arasında Türkiye ekonomisinde gelir dağılımı ile finansal gelişme arasındaki ilişkiyi Finansal Kuznets Hipotezi bağlamında değerlendirmektedir. Bu amaçla ARDL sınır testi kullanılan çalışma sonucunda, Finansal Kuznets Hipotezinin geçerli olduğu ve gelir dağılımı ile finansal gelişmişlik seviyesi arasındaki ilişkinin 'ters U' şeklinde olduğu belirlenmiştir.

Younsi ve Behtini (2018), çalışmalarında Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'dan oluşan BRICS ülkelerini ele alarak finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi 1990-2015 yılları arası dönem için incelemiştirlerdir. Pedroni ve Kao panel eşbütünleşme testleri ile Granger panel nedensellik testinin uygulandığı çalışma sonuçlarında Kuznets'in ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği bağlantısına ilişkin 'ters U' eğrisi hipotezini destekleyen kanıtlar sağlanmıştır. Ayrıca

çalışma kapsamında ele alınan tüm finansal gelişme göstergelerinin doğrusal terimlerinin pozitif işaretli, kare terimlerinin ise negatif işaretli olması, BRICS ülkelerinde Finansal Kuznets Hipotezini ve eğrinin ters U şeklindeki ilişkisini desteklemektedir. Yapılan Granger nedensellik testi sonuçlarına göre tüm finansal gelişme göstergelerinden gelir eşitsizliğine doğru tek yönlü bir nedenselliği teyit edilmiş ve enflasyon ile gelir eşitsizliği arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisine rastlanmıştır. Gelir eşitsizliğinden ekonomik büyümeye doğru ise tek yönlü bir nedensellik bulunmuştur.

Mikek (2019) 1990-2017 yılları arası dönemde Latin Amerika'da finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi panel veri analizi ile incelediği çalışmasında, finansal gelişmenin kıtadaki gelir eşitsizliğini artırdığına dair bir sonuca ulaşmıştır. Çalışmanın önemli bir bulgusu da Latin Amerika'da Kuznets eğrisinin geçerli olmadığıdır.

Koçak ve Uzay (2019) 1980-2013 yılları arasında Türkiye'de finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi Finansal Kuznets Hipotezi üzerinden ele almışlardır. Çalışmada Maki (2012) çoklu yapısal kırılmalı eşbütünleşme yöntemi kullanılmış olup finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Doğrusal olmayan ilişki incelendiğinde ise finansal gelişmenin ilk aşamalarda gelir eşitsizliğini arttırdığı, fakat sonrasında gelir eşitsizliğini azaltan bir etkiye sahip olduğu ve dolayısıyla Finansal Kuznets Hipotezinin desteklendiği belirtilmiştir.

Pata (2020) çalışmasında Türkiye'de 1987-2016 yılları arası dönemde finansal gelişme, enflasyon, kentleşme, kişi başına düşen gayrisafi sabit sermaye stoku ve Gini katsayısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada Bayer-Hanck birleşik eşbütünleşme testi, kanonik eş-bütünleşme regresyonu (CCR) ve tam değiştirilmiş en küçük kareler (FMOLS) tahminçileri kullanılmıştır. Sonuçlara göre enflasyon ve sabit sermaye stoku gelir eşitsizliğini arttırmakta, kentleşme ise azaltmaktadır. Finansal gelişmenin pozitif ve finansal gelişmenin karesinin negatif katsayısı Finansal Kuznets Hipotezinin geçerli olduğunu doğrulamaktadır.

Dumrul, İlkay ve Dumrul (2021) 1980-2017 yılları arasında Türkiye'de finansal gelişme ve gelir eşitsizliği üzerine yaptıkları çalışmada, gelir eşitsizliğini ölçmek için Texas Üniversitesi Eşitsizlik Projesi Veri Seti'nden elde edilen Gini ve THEIL değerlerini kullanmışlardır. Gregory ve Hansen (1996) ile Hatemi-J (2008) eş-

bütünleşme analizleri, yapısal kırılmaların varlığı altında eşbütünleşmenin olmadığını göstermektedir. Analiz sonuçları, Türkiye’de Finansal Kuznets Hipotezinin öngörülen ‘ters-U’ şeklindeki eğrisini desteklememektedir.

Özdemir (2021), çalışmasında 1990-2017 döneminde 27 OECD ülkesi üzerinde Finansal Kuznets Hipotezinin geçerliliğini finansal gelişme, gelir eşitsizliği ve ekonomik küreselleşme değişkenleri ile incelemiştir. Ampirik sonuçlar, finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında ‘ters U’ ilişkili Finansal Kuznets Hipotezinin geçerli olmadığını, ancak U ilişkili bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre 27 OECD ülkesinde finansal gelişmenin ilk aşamalarında gelir eşitsizliği azalmakta, ancak ileri dönemlerde gelir eşitsizliği artmaktadır. Ayrıca ekonomik küreselleşmenin, gelir eşitsizliğini artırdığına dair bulgular da elde edilmiştir.

Gürsucu (2021), finansal gelişmenin gelir dağılımı üzerindeki etkisini Finansal Kuznets Hipotezi üzerinden incelediği çalışmasında 1990-2016 yılları arası dönem için 11 ülkeyi ele almıştır. Çalışma sonucunda Endonezya, İran ve Meksika için Finansal Kuznets hipotezinin geçerli olduğu, yani finansal gelişme ile gelir dağılımı arasında ‘ters U’ ilişkisinin olduğu belirtilmektedir. Güney Kore, Pakistan ve Türkiye için ise finansal gelişme ile gelir dağılımı arasında U şeklinde bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bu ülkelerde finansal gelişme başlangıçta gelir eşitsizliğini azaltmakta, ancak belirli bir noktadan sonra gelir eşitsizliği artmaya başlamaktadır. Çalışma kapsamındaki diğer ülkeler olan Bangladeş, Mısır, Nijerya, Filipinler ve Vietnam için elde edilen katsayılar istatistiksel olarak anlamlı değildir. Dolayısıyla, bu ülkelerde Finansal Kuznets Hipotezinin geçerliliğinden bahsedilemez.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FINANSAL GELİŞME VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ: FINANSAL KUZNETS HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİ ÜZERİNE KANTİTATİF BİR ANALİZ

4.1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu finansal gelişme ile gelir eşitsizliğini araştırarak, Finansal Kuznets Hipotezinin geçerliliğinin sınanmasıdır. Çalışmanın önceki bölümlerinde gelir dağılımı kavramı tanımlanmaya çalışılmış ve gelir dağılımının bir göstergesi olan gini endeksi ile finansal gelişme arasındaki ilişki üzerine teorik açıklamalarda bulunulmuştur. Bu bağlamda öncelikle ülkelerin gelir eşitsizliğini yansıtan gini endeksi ve finansal gelişme arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan Finansal Kuznets Hipotezine ve ilgili literatürde yer alan çalışmalara geniş çaplı olarak yer verilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde ise esas itibariyle gelir eşitsizliğinin bir göstergesi olan gini endeksi ile finansal gelişmenin bir belirleyicisi olan geniş para arzı ve geniş para arzının karesi arasında bir ilişkinin var olup olmadığı, varsa bu ilişkinin nasıl bir seyir izlediği analiz edilecektir. Daha sonra ise elde edilen bulgularla ele alınan OECD ülkelerinde Finansal Kuznets Hipotezinin geçerliliği ortaya konmaya çalışılacaktır.

4.2. Veri Seti ve Model

Çalışmanın uygulama bölümünde kullanılan veriler, düzenli verilerine ulaşılabilen 12 OECD ülkesinin 2002-2019 dönemine ait yıllık verileridir. Bu ülkeler Birleşik Krallık, Amerika, Türkiye, İsveç, Norveç, Çekya, Macaristan, Polonya, İsrail, Kolombiya, Kosta Rika, ve Danimarka'dır. Çalışmada gelir eşitsizliğinin göstergesi olarak gini endeksi alınmıştır. Bu endeks '0' ile '100' arasında değerler almakta ve 100'e yaklaştıkça gelir eşitsizliğinin arttığını göstermektedir. Bağımsız değişken olarak finansal gelişmenin göstergesi olan geniş para arzı ve Finansal Kuznets Eğrisinin seyrini görebilmek adına geniş para arzı oranının karesi kullanılmıştır. Kontrol değişkenler olarak ise gelir eşitsizliğini etkileyen temel unsurlardan gelirin göstergesi GSYİH büyüme oranı, nüfus oranı ve kamu kesiminin nihai tüketim harcamaları oranı kullanılmıştır. Aşağıda Tablo 1'de çalışma kapsamındaki değişkenler ve bu değişkenlere ait tanımlayıcı bilgiler yer almaktadır:

Tablo 1. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı Bilgiler

Değişken	Değişken Adı	Açıklama	Veri Kaynağı
GİNİ	Gini Endeksi	Endeks Değeri	Dünya Bankası
FD	Finansal Gelişme	M2 Para Arzının GSYİH İçindeki % Payı	Dünya Bankası
FD2	Finansal Gelişmenin Karesi	M2 Para Arzının GSYİH İçindeki % Payı Oranının Karesi	Dünya Bankası
GDP	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla	GSYİH Yıllık % Büyüme Oranı	Dünya Bankası
POP	Nüfus	Nüfusun Yıllık % Büyüme Oranı	Dünya Bankası
GOVEX	Kamu Kesiminin Nihai Tüketim Harcamaları	Kamu Harcamalarının GSYİH İçindeki % Payı	Dünya Bankası

Tablo 1’de yer alan değişkenler kullanılarak, tahmin edilmek istenen model aşağıda Denklem 2’de yer almaktadır:

$$GİNİ_{it} = \beta_0 + \beta_1 FD_{it} + \beta_2 FD2_{it} + \beta_3 GDP_{it} + \beta_4 POP_{it} + \beta_5 GOVEX_{it} + u_{it} \quad (2)$$

Çalışmanın devam eden bölümlerinde Denklem 2’de yer alan “*GİNİ*” bağımlı, “*FD*”, “*FD2*”, “*GDP*”, “*POP*” ve “*GOVEX*” bağımsız değişkenleri ve “*u*” hata terimi kullanılarak, finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerinde etkili olup olmadığı ve bu kapsamda Finansal Kuznets Hipotezinin geçerliliği ampirik olarak sınanacaktır.

4.3. Tanımlayıcı İstatistikler

Finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin sınındığı tez çalışmasında panel veri analizinden faydalanılmıştır. Söz konusu analize geçilmeden önce, çalışmada kullanılan değişkenlerin tanımlayıcı istatistiklerine aşağıda Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	Min	Maks.
GİNİ	216	35,806	8,782	24,900	56
FD	216	66,632	26,205	27,334	163,059
GDP	216	2,947	2,492	-6,597	11,200
POP	216	0,787	0,630	-0,516	2,390
GOVEX	216	19,377	4,008406	12,18598	27,935

Çalışmada verilerine ulaşılabilen 12 OECD ülkesinin 2002-2019 dönemi arası 18 yıl için gini endeksi alınmıştır. Modelde bağımlı değişken olan gini endeksini etkileyen her bir bağımsız değişken için 216 gözlem değeri elde edilmiştir. Yapılan analizde 12 OECD ülkesinin 2002-2019 dönemini kapsayan gini endeksi ortalama olarak 35,8'dir. Bu dönem içerisinde söz konusu ülkelerde en düşük 24,9, en yüksek ise 56 değerini almıştır. Bağımsız değişken olan ve finansal gelişmenin göstergesi olarak kullanılan M2 para arzının GSYİH içindeki yüzdelik payı 18 yıllık dönemde ortalama olarak 66,632 değerindedir. 12 OECD ülkesi için 2002-2019 yılları arasında kontrol değişkenlerden GSYİH'nin yıllık yüzde büyüme oranı ortalama 2,947 iken, nüfusun yıllık yüzde büyüme oranı ortalama 0,787, kamu harcamalarının GSYİH içindeki yüzdelik payı ise ortalama 19,377 değerinde gerçekleşmiştir.

4.4. Metodoloji

Çalışmada Panel Veri Analizi yöntemi seçilmiş ve uygulamada STATA 14 paket programı yardımı ile *Esnek Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi* kullanılmıştır. Bu nedenle öncelikle panel veri analizinin özelliklerinden, avantajlarından ve dezavantajlarından bahsedilmekte, daha sonrasında ise uygulanması gereken ön testler ve kullanılacak ekonometrik yöntem üzerine teorik bilgiler verilmektedir.

4.4.1. Panel Veri Analizi Özellikleri

Panel veri analizi, her bir örneklem birimine ilişkin çoklu gözlemlerden oluşan veri setlerinin istatistiksel analizini ifade etmektedir. Daha geniş bir ifadeyle, zaman boyutuna sahip yatay kesit verilerinin, oluşturulan panel veri modelleri yardımıyla ekonomik ilişkilerin tahmin edilmesi yöntemine panel veri analizi adı verilmektedir

(Yerdelen-Tatoğlu, 2018: 4). Bu tür veriler, ülkeler, firmalar veya rastgele örneklenmiş bireyler veya haneler dâhil olmak üzere çeşitli kesit birimlerinde zaman serisi gözlemlerinin havuzlanması ile oluşturulabilmektedir. Genel olarak panel veri veya panel analiz modeli Denklem 3'teki gibi gösterilmektedir:

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \beta_{it}X_{it} + u_{it} \quad i = 1, \dots, N; t = 1, \dots, T \quad (3)$$

Bu modelde “ Y_{it} ” bağımlı değişken, “ X_{it} ” ise bağımsız değişken olarak tamamlanmaktadır. Modelde yer alan “ α ” sabit parametreyi, “ β ” eğim parametresini vermektedir. Son olarak, “ u ” ise hata terimidir. “ i ” alt indis birimleri temsil ederken, “ t ” alt indis ise zamanı temsil etmektedir.

Panel veri analizi kullanmanın zaman serisi verisi veya yatay kesit verisi kullanmaya göre birçok avantajı vardır. Bu avantajlar şöyle sıralanabilmektedir:

- Panel veriler bireyler, firmalar, devletler, ülkeler vb. ile ilgili olduğundan, bu birimlerde zamanla heterojenlik olması zorunludur. Panel veri tahmin teknikleri, birimlere özgü değişkenlere izin vererek, bu tür heterojenliği açıkça hesaba katabilir.
- Kesit gözlemlerinin zaman serilerini birleştirebilen panel veriler, daha bilgilendirici veri, daha fazla değişkenlik, değişkenler arasında daha az doğrusallık, daha fazla serbestlik derecesi ve daha fazla verimlilik verebilmektedir.
- Panel veri analizi, tekrarlanan gözlem kesitlerini inceleyerek, değişimin dinamiklerini daha anlaşılır bir şekilde ortaya koyabilir. İşsizlik büyüklükleri, iş devir hızı, işgücü hareketliliği, ülkeler arası ticari ilişkilerin incelenmesi vb. konular, panel verilerle daha iyi incelenir.
- Panel verileri, salt yatay kesit veya salt zaman serisi verilerinde basitçe gözlemlenemeyen etkileri daha iyi saptayabilir ve ölçebilir.
- Panel veriler, daha karmaşık davranışsal modellerin incelenmesini sağlar. Örneğin, ölçek ekonomileri ve teknolojik değişim gibi olgular, salt yatay kesit veya salt zaman serisi verileri yerine panel verilerle daha iyi ele alınabilir.

Kısacası, panel veriler, yatay kesiti ve zaman serisini kullanarak ampirik analizleri zenginleştirebilir. Panel veri analizi kullanmanın araştırmacılara sağladığı

avantajların yanı sıra, analizi kullanmanın getirdiği zorluklarda bulunmaktadır. Bu zorluklar şöyle sıralanabilir:

- Panel verilerin toplanma maliyetinin, diğer serilere ait verilerin toplanma maliyetlerine oranla daha fazla olması,
- Verilerin üretilme aşamalarının (özellikle sosyal bilimlerde), daha öznel olması ve hataya ve gerçekçiliğe daha hassas olması,
- Veri seti genişliği nedeniyle ölçüm hatalarının oldukça fazla olması (Baltagi, 2005: 98).

4.4.2. Panel Veri Modellerinin Tahmin Yöntemleri Arasında Tercihler ve Önsel Testler

4.4.2.1. Birim ve Zaman Etkiler Testi

Analiz yapılırken değişkenlere ait verilerin birimlere ve zamana göre değişiklik gösterip göstermediğinin test edilmesi gerekmektedir. Bunun sebebi birim ve zaman etkileri, veri setindeki değişiklikleri açıklamada kritik olabilmesidir. Sabit parametrelerin birimlere ve zamana göre değişkenliğinin tespiti için kullanılan test F testidir. F testi Denklem 4'deki gibi hesaplanmaktadır (Baltagi, 2013, 15-16):

$$F = \frac{\frac{RSSR - USSR}{Kısıt sayısı}}{\frac{USSR}{serbestlik derecesi}} \sim F_{r, sd} \quad (4)$$

Denklem 4'de yer alan 'RSSR', kısıtlanmış modele ait kalıntı kareler toplamı, 'USSR' kısıtsız modelin kalıntı kareler toplamı, 'r' kısıt sayısı ve 'sd' ise serbestlik derecesidir. Modelde kısıt sayısı (N-1) iken serbestlik derecesi (NT-N-K)'dir.

Testin öncelikli amacı, panel veri modellerinde kullanılan klasik modelin (Havuzlanmış model) geçerliliğini sınamaktır. Bu test, verilerin birimlere göre farklılık gösterip göstermediğini ve birim ve/veya zaman etkilerinin var olup olmadığını belirlemeye odaklanmaktadır. Test için kullanılan iki tür model ise "kısıtlı model" ve "kısıtsız model" olarak tanımlanmaktadır. Kısıtlı modelde, değişkenlere ait verilerin birimlere göre farklılık gösterdiği varsayımı yapılırken, kısıtsız modelde ise birim farklılıklarının önemli olmadığı varsayımı geçerlidir. Bu iki model arasındaki karşılaştırma, birim ve/veya zaman etkilerinin varlığını değerlendirmek adına yapılmaktadır. Kısıtlı ve kısıtsız model arasındaki temel fark, birim farklılıklarının

önemli olup olmadığına dair varsayımlardır. Kısıtlı modelde, bu farklılıkların var olduğu düşünülürken, kısıtsız modelde bu farkların önemsiz olduğu varsayılmaktadır. Kısıtsız model Denklem 5’de, kısıtlı model ise Denklem 6’da gösterilmektedir.

$$Y_i = X_i\beta_i + u_i, \quad i = 1, 2, \dots, N \quad (5)$$

$$Y_i = X\beta + u \quad (6)$$

Sınanacak hipotez ise; $H_0 = \beta_i = \beta$ (bireysel ve zaman etkiler yoktur) şeklinde gösterilmektedir. Hesaplanan F istatistiği tablo değerinden küçükse $H_0 = \beta$ ’dır, bu durumda verilerin havuzlanmış olduğu kabul edilmekte, model klasik model ile ifade edilmekte ve Havuzlanmış EKK yöntemi ile çözüm yapılmaktadır (Yerdelen-Tatoğlu, 2012: 164). Hesaplanan F istatistiği tablo değerinden büyükse H_0 hipotezi reddedilir. Bu durumda birim veya zaman etkisi vardır denir.

4.4.2.2. Tesadüfi Etkiler Testi (Lagrange Çarpanı (LM) Testi)

Breusch-Pagan (1980) tarafından geliştirilen Lagrange Çarpanı (LM) testi, havuzlanmış en küçük kareler modelinin uygunluğunu değerlendirmek için, havuzlanmış en küçük kareler modelinin kalıntılara dayanan rastgele etkiler modeli ile karşılaştırarak bireysel farklılıkların varlığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu test, modeldeki heterojenliği sınamak için kullanılmış ve alternatif bir yaklaşım sunmuştur. Rastgele etkilerin varyansının sıfır olduğu varsayımı ($H_0: \sigma_u^2 = 0$) değerlendiren Breusch-Pagan LM test istatistiği, Denklem 7’de verilmiştir:

$$LM = \frac{NT}{2(T-1)} \left[\frac{\sum_{i=1}^N (\sum_{t=1}^T u_{it})}{\sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T u_{it}^2} - 1 \right]^2 \quad (7)$$

Bu ifadede "u" terimi, havuzlanmış en küçük kareler modelinin tahminlerinden kaynaklanan artıklardır. LM test istatistiği ‘1’ serbestlik dereceli χ^2 dağılımına uyum göstermektedir. Eğer LM test istatistiği, χ^2 tablosu ile karşılaştırıldığında H_0 hipotezi reddedilemezse, bu durumda birim etkilerin varlığı kabul edilmez ve klasik modelin uygun olduğu sonucuna varılabilir. Eğer H_0 hipotezi reddedilirse, bu durumda klasik modelin uygun olmadığı sonucuna ulaşılır. Baltagi ve Li (1990), Breusch-Pagan testini dengesiz panel verileri için genişletmiştir. Ayrıca, bu testin birim ve zaman etkilerinin sıfır olduğu hipotezini ($H_0: \sigma_\mu^2 = \sigma_\lambda^2 = 0$) inceleyen bir versiyonu da bulunmaktadır.

4.4.2.3. Hausman Testi

Hausman (1978) spesifikasyon testi, birim ve/veya zaman etkilerinin varlığının belirlendiği durumlarda, bu etkilerin sabit mi yoksa tesadüfi mi olduğunu değerlendirmenin önemine odaklanmaktadır. Bu değerlendirme, panel veri analizinde elde edilen sonuçların daha derinlemesine anlaşılmasına ve model seçimi yapılmasına katkı sağlamaktadır. Sabit ve tesadüfi etkiler modelleri arasındaki temel farklardan birinin, birim etkilerinin bağımsız değişkenlerle korelasyon gösterip göstermediği olduğu belirtilmektedir. Eğer bu korelasyon mevcut değilse, tesadüfi etkiler modelinin daha etkili ve geçerli olduğu öne sürülmektedir. Testin hipotezleri

H₀: Açıklayıcı değişkenler ve birim etki arasında korelasyon yoktur.

H_a: Açıklayıcı değişkenler ile birim etki arasında korelasyon vardır.

şeklinde. H₀ kabul edilirse, her iki tahminci de tutarlı olacak ve sabit etkiler ile tesadüfi etkiler tahmincileri arasındaki fark küçük olacaktır. Bu durumda, tesadüfi etkiler tahmincisi daha etkili olduğu için kullanılması uygun olacaktır. H₀ reddedilirse tesadüfi etkiler tahmincisi sapmalı olacak ve tahminciler arasındaki fark büyük olacaktır. Dolayısıyla, sabit etkiler modeli tutarlı olduğu için tercih edilecektir. Sabit etkiler modeli için grup içi tahminci ve tesadüfi etkiler modeli için esnek geliştirilmiş EKK tahmincisi arasında seçim yapılabilecektir (Yerdelen- Tatoğlu, 2012: 180).

4.4.3. Panel Veri Modellerinde Varsayımdan Sapmalar ve Testleri

Tesadüfi etkiler modelinde varsayımı, şu nedenden dolayı bozulabilmektedir;

- $E(v_i v_i' | X_i)$ sabit olmayabilmektedir. ($E(v_i v_i' | X_i) \neq E(v_i v_i')$) Bu durum, geliştirilmiş en küçük kareler analizinde sıklıkla karşılaşılan bir durum olup, heteroskedasiteye işaret etmektedir.
- Hata terimi (u_{it}) zamanla değişen bir varyansa sahip olabilir veya otokorelasyonlu olabilmektedir.
- Panel veriyi oluşturan yatay kesitlerin, birbirleri arasında bağımlılığı olabilmektedir.

4.4.3.1. Heteroskedasite

Değişen Varyans, diğer bir adıyla Heteroskedasite, hata terimi varyansının, bağımsız değişkenlerdeki değişimlerinden etkilenip farklılık göstermesidir. Regresyon analizinde istenmeyen bir durum olan değişen varyans, regresyon modelinin hatalarının varyansı sabit kalmayıp artan, azalan veya hem artan hem de azalan bir dağılım gösterdiği varyans problemidir (Albayrak, 2008: 114). Değişen varyans problemi matrisle Denklem 8'deki gibi gösterilebilir (Yamak ve Köseoğlu, 2006):

$$E(\varepsilon\varepsilon^1) = \delta^2\Omega \text{ ve } \Omega \neq 1 \quad (8)$$

Burada Ω matrisi temsil etmektedir.

Değişen varyans problemi birkaç farkı sebeple ortaya çıkmaktadır. Önemli açıklayıcı değişkenlerin model dışında tutulması değişen varyans probleminin ortaya çıkmasında en önemli neden olarak sayılabilmektedir. Ayrıca mevsimsellik gösteren zaman serisinin modelde bağımlı değişken olarak kullanılması ve bağımlı değişkenin ölçümünün veya tanımının yanlış yapılması da değişen varyans sorununu ortaya çıkarmaktadır.

4.4.3.2. Otokorelasyon

İleri tahmin yöntemlerinden birisi olan otokorelasyon testi, modele ait hata terimleri arasında ilişki olup olmadığını test etmektedir. Regresyonda temel varsayımlardan biri olan hata terimleri arasında ilişki olması, hata teriminin varyansının tahmincisini saptırmaktadır ve bu yüzden parametrelerin varyansları da sapmalı olmaktadır. Bu durumda katsayılar tutarlı fakat etkin olmamakta, standart hatalar ise sapmalı olmaktadır. Bu nedenle analiz yapılmadan önce veri setinde otokorelasyon olup olmadığı mutlaka test edilmeli ve varlığı halinde en uygun tahmin yöntemi belirlenmelidir (Yıldırım, 2009: 200).

Regresyon analizlerinde kullanılan otokorelasyon test yöntemi, hata terimleri arasında bir ilişkinin olması durumunda modelde otokorelasyon sorununa işaret etmektedir ($E(u_i, u_j) \neq 0, i \neq j$). u_t ile u_{t-1} arasında otokorelasyon olması; kovaryansların veya beklenen değerlerin sifıra eşitliğini vermektedir ($E(u_i, u_j) = 0, i \neq j$). Otokorelasyonu ortaya çıkarmada kullanılan test yöntemi James Durbin ve Geoffrey Watson (DW Test) tarafından ortaya atılan d istatistiğidir. Testin aşamaları şöyledir:

İlk olarak hipotez yazılmaktadır ($H_0: =0$ $H_A: \neq 0$). Sonrasında anlamlılık seviyesi seçilmektedir. En son olarak Durbin Watson d istatistiği hesaplanmaktadır.

$$d = \frac{\sum_{t=2}^n (e_t - e_{t-1})^2}{\sum_{t=1}^n e_{t-1}^2} \quad (9)$$

Burada, e_t en küçük kareler yönteminden (EKK) elde edilen t'inci kalıntı değerini temsil etmektedir. Elde edilen d değeri d_L ve d_U şeklinde iki kritik cetvel değeri ile karşılaştırılır ve karşılaştırma sonucu elde edilir.

4.4.3.3. Birimler Arası Yatay Kesit Bağımlılığı

Yatay kesit bağımlılığı ya da diğer bir adıyla birimler arasındaki korelasyon, panel veri modelinin her bir birim için hesaplanan hata terimleri arasında korelasyon olduğunu ifade etmektedir (Yerdelen-Tatoğlu, 2018: 9). Tahminde yatay kesit bağımlılığının etkisi, yatay kesitler arasındaki korelasyonların büyüklüğüne ve kesit bağımlılığına bağlıdır. Panel veriyi oluşturan yatay kesitlerin, birbirleri arasında bağımlılığın olup olmadığının tespiti için tercih edilmesi gereken panel veri modeli aşağıda Denklem 10'daki gibidir:

$$Y_{it} = \alpha_i \beta X_{it} + u_{it} \quad (i=1,2,\dots,N) (j=1,2,\dots,T) \quad (10)$$

Burada “i” kesitini, “t” ise zaman serisi boyutunu göstermektedir. “ X_{it} ”, “ $K \times 1$ ” boyutlu bağımsız değişkenin, diğer bir ifadeyle açıklayıcı değişkenin vektörüdür. Yatay kesit bağımlılığının tahmininde sıkça kullanılan testlerden biri Breusch-Pagan (1980) tarafından geliştirilen *Breusch-Pagan LM Testi*'dir ve aşağıda Denklem 11'deki şekilde tanımlanmaktadır:

$$LM = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \rho_{ij}^2 \quad (i = 1,2, \dots, N) (j = 1,2, \dots, T) \quad (11)$$

“ ρ ”, kalıntıların ikili korelasyonun örnek tahminidir. Tahminde “ H_0 ” hipotezi, modelin yatay kesit ilişkisi barındırmadığını ve “ $T \rightarrow \infty$ ” iken “ N ” sabit ise “ $N(N-1)/2$ ” serbestlik derecesinde ki-kare asimptotik dağılıma sahip olduğunu varsayar. Buna göre tüm yatay kesit birimlerin kalıntılarına ait korelasyon matrisinin birim matris olduğu hipotezi sınanmaktadır (Yerdelen-Tatoğlu, 2013: 215-230). Ayrıca testin zaman boyutu olan “ T ” nin, yatay kesit boyutu olan “ N ”den büyük olduğu durumlarda kullanılacağı varsayılmaktadır (Pesaran, 2004: 4; Güloğlu ve İvrendi, 2010: 384).

4.4.4. Ampirik Bulgular

Çalışmada finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini incelemek ve Finansal Kuznets Hipotezinin geçerliliğini sınamak amacıyla panel veri regresyon analizi kullanılmıştır. Bu analize geçmeden önce, birim veya zaman etkilerinin varlığının sınanması için F testi ve Breusch-Pagan LM Testi uygulanmıştır. Daha sonrasında ise sabit etkiler ve tesadüfi etkiler modelleri arasında seçim yapabilmek amacıyla Hausman Testine başvurulmuş ve tüm sonuçlara Tablo 3'te yer verilmiştir:

Tablo 3. F Testi, Breusch Pagan LM Testi ve Hausman Testi Sonuçları

Testler	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
F Testi	186,51	0,0000
Breusch-Pagan LM Testi	999,17	0,0000
Hausman Testi	0,55	0,9901

Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere F testinin olasılık değeri %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve “ H_0 : Tüm birim etkiler sıfıra eşittir” hipotezi reddedilmiştir. Bu durumda klasik modelin uygun olmadığı, birim etkinin geçerli olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Breusch-Pagan LM testinin olasılık değeri de %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu için “ H_0 : Birim etkinin varyansı sıfıra eşittir” hipotezi reddedilmiş ve klasik modelin analiz için uygun olmadığı doğrulanmıştır. Birim etkinin tespit edilmesi ile birlikte, modelde sabit etkiler ve tesadüfi etkiler modelleri arasında seçim yapmayı sağlayan Hausman test sonuçları değerlendirilmektedir. Buna göre olasılık değeri %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunduğu için “ H_0 : Açıklayıcı değişkenler ve birim etki arasında korelasyon yoktur” hipotezi reddedilememekte ve tesadüfi etkiler modelinin geçerliliğine karar verilmektedir.

Model seçiminin ardından değişen varyans probleminin var olup olmadığı Brown-Forsythe-Levene Testleri ile araştırılmıştır. Tesadüfi etkiler modelinde otokorelasyon varlığının test edilmesi amacıyla kullanılan Bhargava, Franzini ve Narendranithan genelleştirilmiş Durbin-Watson istatistiğinden yararlanılmıştır. Son olarak birimler arası korelasyonsuzluk varsayımını test etmek amacıyla da Breusch-Pagan Testi kullanılmış olup tüm sonuçlar Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Varsayımlardan sapmaların hesaplanması

Değişen Varyans Testi	
Levene, Brown ve Forsythe	<i>W0: 3,0811 (Pr> F= 0,0007)</i>
	<i>W50: 2,5310 (Pr> F= 0,0051)</i>
	<i>W10: 3,0219 (Pr> F= 0,0009)</i>
Otokorelasyon Testi	
Bhargava et. al. Durbin Watson	<i>0,5924</i>
Baltagi_Wu LBI	<i>0,7645</i>
Birimler Arası Eş Zamanlı Korelasyon Testi	
Breusch-Pagan LM Testi	<i>279,189</i> <i>(0,0000)</i>

Tablo 4’de yer alan sonuçlara bakıldığında Levene (*W0*), Brown (*W50*) ve Forsythe (*W10*) test istatistiklerinin olasılık değerleri %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu için “ H_0 : Birimlerin varyansları eşittir, değişen varyans yoktur” hipotezi reddedilmiştir. Birimlerin varyanslarının eşit olmaması, modelde değişen varyans sorunu olduğunu göstermektedir. Bhargava, Franzini ve Narendranathan (1982)’in DurbinWatson testi ve Baltagi-Wu (1999)’nun Yerel En İyi Değişmez Testi istatistik değerlerinin 2’den küçük olması, otokorelasyonun varlığına işaret etmektedir. Bu modelde $DW=0,5924$ ve $LBI=0,7645$ değerleri 2’den küçük olduğu için otokorelasyon sorunu tespit edilmiştir. Son olarak Breusch-Pagan testinde tüm yatay kesit birimlerin kalıntılarına ait korelasyon matrisinin birim matris olduğu hipotezi sınanmış ve olasılık değeri %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu için birimler arası eş zamanlı korelasyonun olduğu sonucu elde edilmiştir.

Yapılan analizlerde otokorelasyon, değişen varyans veya birimler arası eş zamanlı korelasyon olması halinde hata teriminin varyans kovaryans matrisi birim matrise eşit değildir. Bu durumda, standart hataların, t ve F istatistiklerinin, R^2 ’nin ve güven aralıklarının geçerliliği ve etkinliği bozulabilmektedir (Tatoğlu-Yerdelen, 2018: 252). Varsayımdan sapmaları test etmek amacıyla yapılan ön testler modelde değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası eş zamanlı korelasyon olduğunu göstermektedir. Bu nedenle tahminlerin geçerliliğini ve etkinliğini koruyabilmek adına değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası eş zamanlı korelasyon sorunlarına dirençli bir tahminci olan tesadüfi etkiler modelinde Esnek Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi ile katsayı tahmininde bulunulmuş ve Tablo 5’de sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 5. Esnek Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi

GİNİ	Katsayı	Standart Hata	z	P > z
FD	-0,1310	0,0248	-5,27	0,000
FD2	0,0005	0,0001	4,50	0,000
GDP	-0,0736	0,0005	136,98	0,002
POP	2,8445	0,3101	9,17	0,000
GOVEX	-0,7461	0,0492	-15,14	0,000
C	54,1014	1,3431	40,28	0,000

Tablo 5’de yer alan sonuçlara göre *FD* ile *GİNİ* değişkeni arasında negatif ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre *FD* değişkeninde yaşanacak 1 birimlik bir artışın, *GİNİ* endeksini 0,13 birim düşürdüğü görülmektedir. *FD2* değişkeni ile *GİNİ* değişkeni arasında ise pozitif ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre *FD2* değişkeninde yaşanacak 1 birimlik bir artış, *GİNİ* endeksini 0,0005 birim arttırmaktadır. *FD2* değişkeninin etkisi çok düşük olmakla birlikte Finansal Kuznets Eğrinin seyri ile ilgili bilgi vermesi bakımından katsayısı önem arz etmektedir.

Çalışmada yer alan *GDP* ve *GOVEX* değişkenleri ile *GİNİ* değişkeni arasında da negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. O halde *GDP* ve *GOVEX* değişkenlerinde yaşanacak 1 birimlik artış, *GİNİ* endeksini sırasıyla yaklaşık olarak 0,074 ve 0,75 birim azaltmaktadır. *POP* değişkeni *GİNİ* değişkeni arasında ise pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu durumda *POP* değişkeninde yaşanacak 1 birimlik artışın *GİNİ* endeksini yaklaşık olarak 2,85 birim arttıracığı sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda finansal gelişmenin ilk dönemlerinde gelir eşitsizliğinin azaldığı, sonrasında ise arttığı, bu nedenle Finansal Kuznets Eğrisinin ‘U’ şeklinde bir seyir izlediği yorumu yapılabilmektedir. O halde çalışmada ele alınan ülkelerde Finansal Kuznets Hipotezinin belirttiği ‘ters U’ ilişkisi geçerli değildir. Sonuçlar, GSYİH büyüme oranı ve kamu harcamalarının gini endeksi üzerinde negatif etkisi varken, nüfusun büyüme oranının gini endeksi üzerinde pozitif etkisi olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Finansal sektör büyümeyi hedefleyen ülke ekonomilerinde fon akışına katkı sağlaması bakımından gün geçtikçe daha önemli bir konuma gelmektedir. Bu nedenle finansal sektör gelişimi incelenmesi gereken bir konudur. Ancak burada önemli olan bir diğer husus ise finansal gelişim sonucunda artan büyümenin toplumun hangi kesimlerine, ne ölçüde fayda sağladığı veya bir başka deyişle ekonomilerdeki gelir dağılımını nasıl etkilediğidir. Nitekim gelir dağılımında adalet, bir bakıma toplumdaki refahı yansıtmaktadır. Bu açıdan ekonomistlerin olduğu kadar politika yapıcıların da odak noktası olmuştur.

Finansal gelişme ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiye yönelik birçok yaklaşım olmakla birlikte, en güncel ve etkili hipotezlerden biri Kuznets Hipotezinden yola çıkılarak finansal piyasaların değerlendirildiği Finansal Kuznets Hipotezidir. 1990 yılında Greenwood ve Jovanic tarafından ortaya atılan ve GJ Hipotezi olarak da anılan Finansal Kuznets Hipotezi, finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi açıklamaya yardımcı olmaktadır. Nasıl ki Kuznets Hipotezi ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliği arasında doğrusal olmayan bir ilişkiden bahsediyor ise Finansal Kuznets Hipotezi de aynı dayanaklar ile finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasında ‘ters U’ ilişkisi olduğunu ifade etmektedir. Bunun nedeni, finansal gelişmelerin ilk aşamalarında finansal altyapı yetersizlikleri ve finansal araçlara erişim maliyetinden dolayı düşük gelir gruplarının bu gelişimden yeterince yararlanamaması ve sadece yüksek gelir gruplarının faydalanabileceği bir finansal ortamın oluşmasının gelir eşitsizliğini arttıracak olmasıdır.

Fakat finansal gelişme düzeyi arttıkça ve belirli bir eşik üzerine çıkınca finansal alt yapı çalışmaları da artmış olacağından yalnızca yüksek gelir grupları değil düşük gelir grupları da artık finansal sisteme erişim sağlayabilecekleri bir finansal ortam sağlanabilecektir. Dolayısıyla girişimcilik faaliyetlerine etkin katılımları için fon bulabilme şansı yakalayan düşük gelir grupları, gelirlerini arttırabilecek ve gelir eşitsizliği azalma gösterecektir. Kısacası finansal gelişmenin ilk aşamalarında gelir eşitsizliği artış, sonraki aşamalarında azalış gösterecek ve bu nedenle ‘ters U’ seyri izleyecektir.

Bu çalışma finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi Finansal Kuznets Hipotezi kapsamında OECD ülkeleri için incelemektedir. Çalışmada OECD

lkeler grubundan ortak veri setine ulaşılabilen 12 ülke için 2002-2019 yılları arası dönem için 18 yıllık bir veri seti oluşturulmuş ve Esnek Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi ile sınanmıştır.

Elde edilen bulgulara göre çalışmaya dahil edilen tüm değişkenler istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuş ve çalışma kapsamındaki yıllar içerisinde finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında ‘U’ şeklinde bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre ele alınan OECD lkelerinde finansal gelişmenin ilk aşamalarında gelir eşitsizliği düşmekte, daha sonrasında ise gelir eşitsizliği artmaktadır. Bu durum finansal gelişmenin ilk aşamalarında mevcut ülke grubu için finansal kaynaklara erişimde bir engel olmadığının bir göstergesi olarak kabul edilebilmektedir. Ancak mevcut ülke grubunda altyapı yetersizliklerinin giderilmesine, finansal araç çeşitliliğinin sağlanması ve finansal araçlara erişim maliyetlerinin düşmesine rağmen gelir eşitsizliğinin artması, finansal sektör gelişiminin toplumun üst gelir grubuna fayda sağladığı ve kapsayıcı bir büyümeden uzaklaşıldığının da göstergesi olarak sayılabilmektedir. Elde edilen bu sonuç, Finansal Kuznets Hipotezinin belirttiği ilişkiyle benzerlik göstermemektedir ve bu nedenle çalışmada ele alınan OECD lkeleri için Finansal Kuznets Hipotezinin geçerli olmadığı söylenebilir. Bu sonuç, Tan ve Law (2012), zdemir (2021) ve Gürsucu (2021)’nun çalışma sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir.

Çalışmadan elde edilen diğer sonuçlardan biri nüfusun büyüme oranı ile gelir eşitsizliği arasında pozitif ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin varlığıdır. Nüfus artışının kişi başına düşen GSYİH oranını düşürecek olması nedeniyle, elde edilen sonuçlar teori ile tutarlı bulunmaktadır. Çalışmada GSYİH büyüme oranı ile gelir eşitsizliği arasında ise negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Bu sonuç, söz konusu ülkelerde artan GSYİH büyüme oranının, kişi başına düşen geliri arttırması nedeniyle gelir eşitsizliğini azalttığını göstermekte olup teori ile tutarlıdır. Son olarak kamu harcamaları ile gelir eşitsizliği arasında da negatif ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Bu durum, ele alınan ülkelerde hükümet müdahalelerinin gelir dağılımını düzenleyici etkilerini gözler önüne sermektedir. Uygulanan politikalar, düşük gelir gruplarına da hitap etmekte, devletin sağladığı imkanlara ulaşılmasını sağlamakta ve refah düzeyini arttırmaya yardımcı olabilmektedir.

Çalışma sonuçlarına göre finansal gelişme, gelir eşitsizliğini ilk aşamada azaltmakta, sonrasında ise arttırmaktadır. Bu durum finansal gelişme ile gelir bölüşümü arasında koşullu bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca finansal piyasaların öncesinde bütün gelir gruplarına hitap edecek biçimde şekillendiği, fakat gelişme düzeyi arttıkça yüksek gelir gruplarına daha çok hitap edecek şekilde evrildiğinin de bir göstergesidir. Öte yandan, çalışmada ele alınan OECD ülkelerinde finansal piyasaların geliştikçe düşük gelir gruplarının finansal piyasalara erişimde engellerle karşılaştığı sonucu da çıkarılabilir.

Oysa ki finansal sektör, sosyal kapsayıcılık ilkesine bağlı olarak toplumun tüm kesimlerine fayda sağlamayı hedeflemelidir. Bu kapsamda, fon talep eden kısmın çoğunluğunu oluşturan düşük gelirli kesimlerin kredi erişimini kolaylaştırmanın yolları aranmalıdır. Gelir dağılımında adaleti artırıcı bir etki için, düşük gelir gruplarına da hitap eden finansal gelişme alt yapıları desteklenmelidir. Devlet harcamalarında ise finansal kaynakların eğitim ve sağlık gibi daha verimli yatırım alanlarına yönlendirilmesini teşvik etmesi faydalı olacaktır. Finansal kaynakların bu stratejik alanlara aktarılması, gelir eşitsizliği azaltarak toplumun genel refahını artırabilir ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyebilir. Ayrıca, söz konusu yatırımları gerçekleştirecek olan yatırımcılara, belirli güvenceler sağlayacak demokratik bir sistem oluşturmak da önemlidir. Söz konusu demokratik sistem, yüksek gelir gruplarının da çıkarlarını yok saymadan ilerlemeli ve mevcut yatırım olanakları şansını yok etmemeye özen göstermelidir. Çünkü yatırımlar başta yatırımcısını sonrasında ise genelde bu yatırımlarda iş gücü olarak çalışan kısım olan faydalanıcılarının, etkin bir yatırım sağlanabilirse, gelirlerini arttırmaktadır. Bu durum yatırımcıların risk alırken toplumun uzun vadeli çıkarlarına daha fazla odaklanmalarına olanak tanır.

Sonuç olarak, finans sektörünün sosyal sorumluluk anlayışı gereğince, finans sektöründe yaşanan gelişmeler neticesinde artan finansal araçlara ulaşımın her kesime hitap etmesini sağlaması gerekmektedir. Etkili ve uzun vadede gelir dağılımını bozucu etki yaratmayan finansal gelişim ve kapsayıcı büyüme, ancak bu şekilde mümkün kılınabilir.

KAYNAKÇA

- Abiad, A., Detragiache, E. & Tressel, T. (2010). A New Database of Financial Reforms. *IMF Econ Rev* **57**, 281–302.
- Abu-Bader, S. and A. S. Abu-Qarn (2008), “Financial Development and Economic Growth: Empirical Evidence from Six MENA Countries”, *Review of Development Economics*, 12(4): 803–817.
- Akbostanci, E., Türüt-Aşık, S. ve Tunç, İ. (2009). The Relationship Between Income and Environment in Turkey: Is There an Environmental Kuznets Curve?, *Energy Policy*, 37, 861-867.
- Aktan, C. C., & Vural, İ. Y. (2002). Yoksullukla mücadeleye yönelik öneriler. *Yoksullukla Mü.*
- Albayrak, A. S. (2008). Değişen Varyans Durumunda En Küçük Kareler Tekniğinin Alternatifi Ağırlıklı Regresyon Analizi ve Bir Uygulama. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 10(2), 111-134.
- Alesina, A., Rodrik, D., (1994). Distributive Politics and Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*, 10(2), 465-490.
- Alper, Y., Tokol, A., & Özaydın, M. M. (2012). Sosyal Politika
- Altay, A. (2007). Bir Kamu Mali Olarak Sosyal Sermaye ve Yoksulluk İlişkisi. *Ege Academic Review*, 7(1), 337-362.
- Altunöz, U. (2018) Finansal Gelişmişlik ve Gelir Dağılımı Bağlamında Türkiye'nin Finansal Kuznets Eğrisi, Doç. Dr. Utku ALTUNÖZ Sinop Üniversitesi ORCID: 0000-0002-0232-3108.
- Anwar, S., Shabir, G., Hussain, Z., (2011), Relationship Between Financial Sector Development and Sustainable Economic Development: Time Series Analysis from Pakistan, *International Journal of Economics and Finance*, 3(1), p.262-270.
- Arı, A. ve F., Zeren. (2011). “CO2 Emisyonu ve Ekonomik Büyüme: Panel Veri Analizi”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt:18, Sayı:2, ss.37-47

- Asteriou, D. ve Spanos, K. (2019). The relationship between financial development and economic growth during the recent crisis: Evidence from the EU. *Finance Research Letters*, 28, 238-245.
- Ataç, B., Önder, İ. & Turhan, S. (2008). *Maliye Politikası*. (Ed. ATAÇ, Engin),(5.Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Atkinson, A. B. (1970). On the measurement of inequality. *Journal of economic theory*, 2(3), 244-263.
- Aykaç, M., Dağdemir, Ö. ve N. Gündoğan (2013), *Gelir Dağılımı ve Yoksulluk*, Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını, s. 51.
- Baiardi, D. & C. Morana (2016), “The Financial Kuznets Curve: Evidence for the Euro Area”, *Journal of Empirical Finance*, 39, 265-269.
- Baltagi, B. H. (2013), *Econometric Analysis of Panel Data*, 5th ed., Great Britain, John Wiley & Sons Ltd.
- Banerjee, A. V., & Newman, A. F. (1994). Poverty, incentives, and development. *The American Economic Review*, 84(2), 211-215.
- Barro, R. J. (2000), “Inequality and Growth in a Panel of Countries”, *Journal of Economic Growth*, 5: 5-32.
- Başar, S., & Temurlenk, M. S. (2007). Çevreye uyarlanmış Kuznets eğrisi: Türkiye üzerine bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(1), 1-12.
- Bilgili, F. (2018). Piyasa ekonomisine geçiş süreci ve sonrasında Türkiye'de GINI katsayılarının analizi: Alternatif GINI formülü yaklaşımı. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 6(1), 36-58.
- Boratav, K. (1969), *100 Soruda Gelir Dağılımı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi
- Boyd, R. L. (1998), Government involvement in the economy and distribution of income: A cross country study. *Population Research and Policy Review*, Volume 7, pp. 223-238.
- Briassoulis, H. (2001), Sustainable Development and Its Indicators: Through a (Planner's) Glass Darkly, *Journal of Environmental Planning and Management*, 44 (3), pp.409- 427.

- Bruno, M., Ravallion, M., & Squire, L. (1996). Equity and growth in developing countries: old and new perspectives on the policy issues.
- Bumann S. & Lensink R. (2016). Capital account liberalization and income inequality. *Journal of International Money and Finance*, 61, 143–162
- Carmichael, J. ve Pomerleano, M. (2002). Development and Regulation of Non-Bank Financial Institutions. The World Bank.
- Cheng, C.Y., Chien, M.S. and Lee, C.C. (2020). Ict diffusion, financial development, and economic growth: An international cross-country analysis. *Economic Modelling*. 94(C), 662-671.
- Chimboza, M. (2014). The effect of financial development on income inequality in Africa: Looking for a needle in a haystack?.
- Cragg, M. I., & Epelbaum, M. (1996). Why has wage dispersion grown in Mexico? Is it the incidence of reforms or the growing demand for skills?. *Journal of development Economics*, 51(1), 99-116.
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 59, pp. 89-132). Istanbul University.
- Çelik, A. (2004). AB ülkeleri ve Türkiye’de gelir eşitsizliği: piyasa dağılımı-yeniden dağılım. *Çalışma ve Toplum*, 3(3), 53-91.
- Das, M., & Mohapatra, S. (2003). Income inequality: the aftermath of stock market liberalization in emerging markets. *Journal of Empirical Finance*, 10(1-2), 217-248.
- Dawson, G. (2006). *Economics and Economic Change*. FT / Prentice Hall. s. 205
- De Haan, J., & Sturm, J. E. (2017). Finance and income inequality: A review and new evidence. *European Journal of Political Economy*, 50, 171-195.
- Deininger, K., & Squire, L. (1997). Economic growth and income inequality: reexamining the links. *Finance and Development*, 34, 38-41.
- Demirgüç-Kunt, A., & Levine, R. (2009). Finance and inequality: Theory and evidence. *Annu. Rev. Financ. Econ.*, 1(1), 287-318.

- Destek, M.A., Okumuş, İ., Manga, M. (2017). Türkiye’de Finansal Gelişim ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Finansal Kuznets Eğrisi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 18(2): 153-165.
- Dinda, S. (2004). “Environmental Kuznets Curve Hypothesis: A Survey”, *Ecological Economics*, 49, 431– 55.
- Dişbudak, C., & Süslü, B. (2007). Türkiye’de kişisel gelir dağılımını belirleyen makroekonomik faktörler.
- Doğan, C., & Tek, M. (2007). Türkiye’de gelir dağılımının toplanma oranı yöntemiyle analizi. *AİBÜ-İİBF Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Douangneune, B., Hayami, Y., & Godo, Y. (2005). Education and natural resources in economic development: Thailand compared with Japan and Korea. *Journal of Asian Economics*, 16(2), 179-204.
- DPT (2020), https://sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/10/2001_Y%C4%B11%C4%B1_Program%C4%B1.pdf adresinden erişilmiştir.
- Dumrul, C., İlkay, S.Ç., Dumrul, Y. (2021), Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezi: Yapısal Kırılmalı Eşbütünleşme Testleri ile Türk Ekonomisine İlişkin Ampirik Bir Analiz. *Sosyoekonomi*, 29(50): 337-359.
- Eğilmez, M. (2009). *Makro Ekonomi*, İstanbul.
- Enowbi Batuo, M., Guidi, F., & Mlambo, K. (2010). Financial development and income inequality: Evidence from African Countries, MPRA Paper, No: 25658. (<http://mpra.ub.unimuenchen.de/25658>)
- Ensari, S. (1997). “Son 20 Yılda Gelir Dağılımı: 1973, 1987, 1994 Araştırmaları ve Sonuçları”; *Ekonomik Forum*, s. 16–22.
- Erdemir, F., Celepci, D. B., Aktaş, A., Gök, Y., Kaya, R., Taslimi, P., ... & Gulcin, I. (2019). Novel 2-aminopyridine liganded Pd (II) N-heterocyclic carbene complexes: synthesis, characterization, crystal structure and bioactivity properties. *Bioorganic chemistry*, 91, 103134.
- Fishlow, A. (1995). Latin American Nineteenth Century Public Debt: Theory and Practice. *La deuda pública en América Latina en perspectiva histórica*, 23-45.

- Galor, O. & O. Moav (2004), "From Physical to Human Capital Accumulation: Inequality and the Process of Development", *Review of Economic Studies*, (71), 1001-1026.
- Galor, O. ve Zeira, J. (1993), "Income Distribution and Macroeconomics", *The Review of Economic Studies*, 60(1), ss. 35-52.
- Galor, O., & Tsiddon, D. (1995). Income distribution and growth: the Kuznets hypothesis revisited. *Economica*, 63, 103-117.
- Goldsmith, R. W. (1969), *Financial Structure and Development*. London New Haven and Yale Universtiy Press,
- Greenwood J., Jovanovich B. (1990), "Financial Development, Growth and the Distribution of Income", *Journal of Political Economy*, Vol: 98,:5.
- Gregory, A. W. ve Hansen, B. E. (1996). Residual-Based Tests for Cointegration in Models with Regime Shifts. *Journal of Econometrics*, 70(1), 99-126.
- Grossman, G. M. & Krueger, A. B. (1991, November). Environmental Impacts of A North American Free Trade Agreement. NBER Working Papers Series No. 3914.
- Güloğlu, B. ve M. İvrendi (2010), "Output Fluctuations: Transitory or Permanent? The Case of Latin America", *Applied Economics Letters*, 17, pp. 381-386.
- Güriş, S., & Elif, T. U. N. A. (2011). Çevresel Kuznets eğrisi'nin geçerliliğinin panel veri modelleriyle analizi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 173-189.
- Gürsucu, O. (2021). Finansal gelişmenin gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisinin Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezi Çerçevesinde İncelenmesi: Gelecek 11 Ülke Örneği (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).
- Hao, Y.; L. Wang ve C. Lee (2018), "Financial development, energy consumption and China's economic growth: New evidence from provincial panel data", *International Review of Economics and Finance*, xxx, 1-20.
- Hassan, M. K., Sanchez, B. ve Yu, J. (2011), "Financial Development and Economic Growth: New Evidence from Panel Data" *The Quarterly Review of Economics and Finance*, Vol.51, s.88-104.

- Hatemi-J, A.; (2008). Tests for Cointegration with Two Unknown Regime Shifts With an Application to Financial Market Integration. *Empirical Economics*, 35 (3), 497-505. <https://doi.org/10.1007/s00181-007-0175-9>
- Hepsağ, A. (2017). Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezi: G-7 Ülkeleri Örneği. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 7(2), 135-156
- Hoi, C. M., ve Hoi, L. Q. (2012). Financial Development and Income Inequality in Vietnam: An Empirical Analysis. *Bangladesh Journal of Pharmacology*, 8(4), 361-364.
- Hyman, J.M. (1983) Accurate Monotonicity Preserving Cubic Interpolation. *SIAM Journal on Scientific and Statistical Computing*, 4, 645-654.
- Ibrahim, M. ve P. Alagidede (2018). “Nonlinearities in financial development–economic growth nexus: Evidence from sub-Saharan Africa”, *Research in International Business and Finance*, 46, 95–104
- International Monetary Fund (2007), *World Economic Outlook, Chapter 4: Globalization and Inequality*, Washington DC. 31–65.
- Işık, N. (2006). Sektörel Gelir Dağılımının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2006(2), 119-127.
- Kappel, V. (2010). The Effects of Financial Development on Income Inequality and Poverty, Working Paper No. 10/127, Center of Economic Research at ETH Zurich.
- Karaman, B., & Özçalık, M. (2007). Türkiye’de gelir dağılımı eşitsizliğinin bir sonucu: çocuk işgücü. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(1), 25-41.
- Karlık, R. (2005). Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisi’nde Yapısal Dönüşüm, İstanbul: Beta Basım
- Khan M.S. ve Senhadji A.S. (2000). Financial Development and Economic Growth: An Overview. *IMF Working Paper*, 209: 3-23.
- King, R. G., & Levine, R. (1993). Finance, entrepreneurship and growth. *Journal of Monetary economics*, 32(3), 513-542.

- Koçak, E., Uzay, N. (2019). The Effect of Financial Development on Income Inequality in Turkey: An Estimate of the Greenwood-Jovanovic Hypothesis. *Review of Economic Perspectives*, 19(4): 319-344.
- Kuştepelı, Y. (2004), Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 143-160.
- Kuznets, S. (1955), “Economic Growth and Income Inequality”. *The American Economic Review* C. 45(1).
- Law, S.H ve Tan, H.Y.B (2009). The Role of Financial Development on Income Inequality in Malaysia, *Journal of Economic Development* 34(2), 153- 168.
- Levine, R. (1997), “Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda”. *Journal of Economic Literature*. 35, s. 688- 726.
- Li, H., ve Zou H. (1998), "Income inequality is not harmful for growth: theory and evidence." *Review of development economics* 2.3, 318-334.
- Lim, G. C., McNelis, P. D. (2016). Income Growth and Inequality: The Threshold Effects of Trade and Financial Openness. *Economic Modelling*, 58: 403-412. DOI: 10.1016/j.econmod.2016.05.010.
- Liu, G., Liu, Y., & Zhang, C. (2017). Financial development, financial structure and income inequality in China. *The World Economy*, 40(9), 1890-1917.
- Lynch, D. (1996), “Measuring Financial Sector Development: A Study of Selected AsiaPacific Countries”, *The Development Economies*, Volume:34, Issue:1, pp.1-27.
- Makı, D. (2012), “Tests For Cointegration Allowing For an Unknown Number of Breaks”, *Economic Modelling*, 29(5), 2011-2015.
- Mckinnon, R., (1973). *Money and Capital in Economic Development*, Washington D.C., The Brookings Institution.
- Mikek, P. (2019). Does Financial Development Contribute to Income Inequality in Latin America? *Munich Personal RePEc Archive*, 101315. Online at <https://mpira.ub.uni-muenchen.de/101315>

- Nikoloski, Z. (2013). Financial Sector Development and Inequality: Is There A Financial Kuznets Curve?. *Journal of International Development*, 25, 897-911.
- Nişancı, M., Aydemir, A. F., Tosun, B., & Emsen, Ö. S. (2017, October). Kuznets Eğrisi ile ekonomik ve siyasal liberalizasyon uygulamaları arasındaki ilişkiler. In *International Conference on Eurasian Economies* (pp. 5-7).
- OECD (2012). Promoting Inclusive Growth, Challenges and Policies. Policy debate: How do you make growth more inclusive? OECD.
- OECD (2017), <http://www.oecd.org/inclusive-growth/> adresinden alındı
- O'Sullivan, A. ve Sheffrin, S. M. (2003). *Economics: Principles in Action*. Upper Saddle River, New Jersey 07458: Pearson Prentice Hall. ss. 551. ISBN 0-13-063085-3.
- Özdemir, O. (2021). Finansal kuznets eğrisi ve ekonomik küreselleşme ilişkisi üzerine: OECD ülkeleri için gelir eşitsizliği temelli bir analiz. *OPUS International Journal of Society Researches*, 17(38), 5271-5303.
- Öztürk, N. (2009). *İktisatta Bölüşüm*, Ankara: Palme Yayıncılık
- Pata, U. K. (2020). Finansal Gelişmenin Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri: Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezi Türkiye İçin Geçerli mi?. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(3), 809-828. <https://doi.org/10.16951/atauniiibd.648695>
- Persson, T. ve G. Tabellini (1994), "Is Inequality Harmful for Growth?", *The American Economic Review*, Volume: 84, Issue: 3, p.600-621.
- Pesaran, M. Hashem; (2004), "General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels", University of Cambridge Working Paper, 0435, Internet Address: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=572504, Date of Access: 10.09.2014
- Piketty, T. (2013). *Yirmibirinci Yüzyılda Kapital*. Çeviren Hande Koçak İstanbul Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Rajan, R. G. ve Zingales, L. (1998), "Financial Dependence and Growth", *The American Economic Review*, 88(3), ss. 559-586.

- Rajan, R.G., Zingales, L. (2003). Saving capitalism from capitalist. New York, Crown Business
- Rehman, H. U; Khan, S. and Imtiaz, A. (2008). Income distribution, growth and financial development: A cross countries analysis. Pakistan Economic and Social Review, 1-16.
- Robinson, J. (1979). Contributions to Modern Economics, Oxford: Basil Blackwell.
- Rodríguez-Pose, A., & Tselios, V. (2009). Education and income inequality in the regions of the European Union. Journal of Regional Science, 49(3), 411-437.
- Saatçi, M. ve Y. Dumrul (2011). “Çevre Kirliliği Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Çevresel Kuznets Eğrisinin Türk Ekonomisi İçin Yapısal Kırımlı Eş-Bütünleşme Yöntemiyle Tahmini”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 37, ss.65-86.
- Sahay, R., Čihák, M., N'Diaye, P. ve Barajas, A. (2015). Rethinking financial deepening: Stability and growth in emerging markets. Revista de Economía Institucional, 17(33), 73-107.
- Sarel, M. (1997), How Macroeconomic Factors Affect Income Distribution: The Cross-Country Evidence, IMF Working Paper, s.5
- Sbia, R., Shahbaz, M., & Hamdi, H. (2014). A contribution of foreign direct investment, clean energy, trade openness, carbon emissions and economic growth to energy demand in UAE. *Economic modelling*, 36, 191-197.
- Schumpeter, J. A. (1911) The Theory of Economic Development, Massachusetts: Cambridge.
- Sehrawat, Madhu, Giri, A.K, (2016b) “Financial Development, Poverty and Rural-Urban Income Inequality: Evidence from South Asian Co- Dilek Şahin Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı: 15, Temmuz 2018 322 untries”. Quality and Quality, 50(2), s. 577-590.
- Seven, U., & Coskun, Y. (2016). Does financial development reduce income inequality and poverty? Evidence from emerging countries. Emerging Markets Review, 26, 34-63.

- Shahbaz, M., & Islam, F. (2011). Financial development and income inequality in Pakistan: An application of ARDL approach.
- Shahbaz, M., Loganathan, N., Tiwari, A.K., SherafatianJahromi, R. (2015). Financial Development and Income Inequality: Is There Any Financial Kuznets Curve in Iran? *Social Indicators Research*, 124(2): 357-382
- Shaw, E. (1973). *Financial Deepening in Economic Development*, Oxford University Press, London.
- Stock, S. (1978), The effect of direct growth. *American Sociological Review*, Volume 43, pp. 880-888.
- Şahin, D. (2018). Gelişmiş ülkelerde finansal gelişme ve gelir eşitsizliği ilişkisi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), 299-322.
- Tan, H. ve S. Law (2011), “Nonlinear Dynamics of the Finance-Inequality nexus in Developing Countries”, *Journal of Economic Inequality*, 10, ss. 551–563.
- Taşkın, T. (2014). *Türkiye’de Kapsayıcı Büyüme*. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.
- Townsend, R. M., & Ueda, K. (2006). Financial deepening, inequality, and growth: a model-based quantitative evaluation. *The Review of Economic Studies*, 73(1), 251-293.
- TÜİK (2022), Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2022-49746>
- Uddin, G. S., Sjö, B., & Shahbaz, M. (2013). The causal nexus between financial development and economic growth in Kenya. *Economic Modelling*, 35, 701-707.
- UNDP (2013), *Humanity Divided: Confronting Inequality in Developing Countries*. http://www.gy.undp.org/content/dam/guyana/docs/HumanityDivided_Full-Report.pdf
- Uysal, Y. (2007). Gelir Dağılımı Türleri Arasındaki İlişkiler Perspektifinde Türkiye’de Gelir Dağılımının Düzenlenmesine Yönelik Öneriler.

- Vergi Dosyası Gini katsayısı ve Lorenz Eğrisi, 05.06.2020 tarihinde <https://vergidosyasi.com/2017/06/29/Gini-katsayisi-lorenz-egrisi/> adresinden erişilmiştir.
- Weil, David (2016). *Economic Growth*. International Edition: Routledge.
- Wolde- Rufael, Y. (2009), “Re-examining the financial development and economic growth nexus in Kenya”, *Economic Modelling*, 26(2009), pp.1140–1146.
- World Bank Philippine Country Team. (2013). *Philippine Development Report Creating More And Better Jobs*. World Bank.
- World Bank. (2009). *What is Inclusive Growth?* <http://siteresources.worldbank.org/INTDEBTDEPT/Resources/468980-1218567884549/WhatIsInclusiveGrowth20081230.pdf> adresinden alındı
- WorldBank-<https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/themes/economy.html>
- Yamak, R. ve Köseoğlu, M. (2006). *Uygulamalı İstatistik ve Ekonometri* (3. Baskı). Celepler Matbaacılık: Trabzon.
- Yandle, B., Bhattarai, M. and Vijayaraghavan, M. (2002) “Environmental Kuznets Curves: A Review of Findings, Methods, and Policy Implications” *PERC Research Study*, 2(1): 1-38.
- Yerdelen Tatoğlu F., (2012). *Panel Veri Ekonometrisi*, Beta Yayınları, İstanbul, 304s.
- Yerdelen Tatoğlu F., (2018). *Panel Veri Ekonometrisi*, Beta Yayınları, İstanbul, 334s.
- Yıldırım, S. (2009). Aghion-Howitt büyüme modeli çerçevesinde ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin panel veri analizi.
- Yiğenoğlu, K. (2015). *Türkiye’de Gelir Dağılımı Problemi ve Gelir Dağılımını İyileştirmeye Yönelik Politikalar*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Younsi, M.e, B., Marwa (2018), “Economic Growth, Financial Development and Income Inequality in BRICS Countries: Evidence from Panel Granger Causality Tests”. *MPRA*, s.1-15
- Yumuşak, İ. G., & Bilen, M. (2000). Gelir dağılımı-Beşeri sermaye ilişkisi ve Türkiye üzerine bir değerlendirme. *KÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 77-96.

Zengingönül, O. (2004), Yoksulluk Gelişmişlik Ve İşgücü Piyasaları Ekseninde Küreselleşme, Adres Yayınları, Ekim, Ankara

Zhang, X.P. ve Cheng, X.M. (2009). Energy consumption, carbon emissions and economic growth in China. *Ecological Economics*, 68, 27062712

Zielschot, M. (2013), “Financial Development and Income Inequality: Differentiating Between Income Definitions”, Master Thesis, Tilburg University.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Gülşah GÜLER

ÖĞRENİM DURUMU

2023	BF (Gözetim)
2022	: Yüksek Öğrenim Bilimleri Enstitüsü (YÖB) (Yüksek Lisans)
2021	: İstanbul Kültür Enstitüsü (İKE) (Yüksek Lisans)
2019	: Uzman Yardımcılığı (A.O.) (EFLA)

İŞ DENEYİMİ

